

Du. Bd 137

KNY-18-
00316

VINDICIAE
SECUNDVM LIBERTATEM ECCLESIAE
GERMANICARVM
POSTVLATAE

A PONTIFICE ROMANO
CONTRA APPELLATIONES
AD EIVS LEGATOS SVPREMVM-
QVE TRIBVNAL ROMANVM
QVOD ROTAM VOCANT
QVAS AD ILLUSTRANDVM
RECESSVM IMPERII NOVISSIMVM § CLXIII ET CAPVT XIII
CAPITVLATIONIS CAROLI VI.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO

WILHELMO HENRICO
DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM
ANGARIAE WESTPHALIAE COMITE SAYNAE
ET WITTGENSTEINII RELIQA

PRAESIDE

IOANNE GEORGIO ESTORE

IN AVLIS SERENISSIMOR. SAXONIAE DVCVM CONSILIARIO
PROFESSORE IVRIS ORDINARIO CVRIAE PROVIN-
CIALIS SENATVS ICTORVM ET SCABINORVM
COLLEGII ASSESSORE
PVBLICE PROPONET

ET PRO SVMMIS EX IVRISPRVDENTIAE STUDIO HONO-
RIBVS RITE ET MORE MAIORVM OBTINENDIS
TVEBITVR

DIE IVLII MDCCCXXXI.

DETMARVS EBERHARDVS NIES
TREMONTIA VVESTPHALVS.

IENAE LITTERIS CROEKERIANIS.

KNY-18-00316



Ms. Bd. 138

V I R O
AMPLISSIMO ATQVE CONSULTISSIMO
D O M I N O
HERMANNO NIES
SENATORI ET FREIGRAVIO
INCLVTAE ET PERANTIQVAE
S. R. I. LIBERAE CIVITATIS TREMONIENSIS
SPECTATISSIMO
VSV RERVVM
ET PRVDENTIA IN IVDICANDO
LAVDATISSIMO



PARENTI OPTIMO ATQVE CARISSIMO
NUMQVAM NON VENERANDO ET COLENDO
HANC DISSERTATIONEM
STVDIORVM SVORVM
CVICVIMODI SIT
SPECIMEN

CVM EOQVE SANCTISSIMI PIGNVS OFFICII
PIETATIS MAXIMAE TESTIMONIUM
PERADDICTI OBSEQVII SIGNVM

ET GRATISSIMI ANIMI DOCUMENTVM

CONSECRAT

EIQVE SE TOTVM DICAT

ET VITAM PROSPERITATEMQUE
PERPETVAM INSIMVL PRECATVR

FILIVS

PATRI OBSEQVENTISSIMVS SVMMA ANIMI RELIGIONE
DEVINCTISSIMVS ATQVE OBSERVANTISSIMVS

DETMARVS EBERHARDVS NIES.



ARGVMENTA SECTIONIS PRIMAE.

VT DE OCCASIONE APPELLATIONVM AD LEGATOS PONTIFICIS CVRIAMQVE ROMANAM CONSTARET

- §. I. II. III. IIII. *executi sumus pontificatus Romani descriptionem, ita quidem vt separaremus tempora ante Gregorium VII. ab illis, quibus hic eiusque successores regnauerunt. Diximus Hildebrandum stabiluisse maiestatem pontificalem. Nonnulla de dominatu et odio in imperatorem Henricum IIII. et de legenda, vt vocant, Gregorii.*
- §. V. VI. VII. *Theses primariae, quibus fundamenta auctoritatis pontificalis et appellationum ponuntur.*
- §. VIII. *Inde cogebatur totius mundi dominium.*
- §. VIII. *Insequentes pontifices sui imperii fines dilatauerunt et auctoritatem suam amplificauerunt.*
- §. X. *Pontifices se vniuersi orbis Christiani dominos adeoque etiam regum iactauerunt. Remedia enumerantur, quibus illi fuerunt vsi.*
- §. XI. *Cuius rei vberem damus explicationem.*
- §. XII. XIII. *Maiestatem pontificis e psalmo VIII. 6. deriuant, aiuntque*
- §. XIII. XV. XVI. XVII. XVIII. *pontificem auctoritate superare caesarem, sicut sol lunam. HOSTIENSIS solida expositio. Honor exiguus, quem pontifex caesari, Romam aduentanti exhibet. Exempla Frederici III. Lotharii II.*
- §. XVIII. XX. XXI. XXII. XXIII. *Picturae contumeliosae in imperatores tum Romae tum Venetiis positae.*

4 ARGUMENTA SECTIONIS PRIMAE.

- §. XXIII. XXV. *Arrogantia Alexandri III. et superbia Hadriani IIII. pontificum.*
- §. XXVI. XXVII. XXVIII. *Pontifex cunctos reges beneficiis atque clientelis sibi obnoxios esse finxit, adeoque et Germaniam, clientelae iure sibi obstrictam, ratus. Quare huius reges confirmat?*
- §. XXVIII. *Idcirco depressae selae, regibus destinatae, iuxta pontificis solium.*
- §. XXX. *Clementis VIII. superbia, quum Henricum IIII. Galliae regem improbitatis sollempniter absolueret.*
- §. XXXI. - XXXV. *Gessit pontifex se iudicem in controuersis regum. Exemplum Richardi et Alphonsi.*
- §. XXXVI. - XXXXII. *Iulius II. male tractat Ludouicum XII. Galliae regem; Paullus III. Henrico VIII. Angliae regem vim infert. Paulli IIII. contumelia in Mariam Angliae reginam. Eiusdem facinora*
- aduersus imperatorem Carolum V. huiusque filium Philippum II., item in Ferdinandum I. Maximilianum II. despicatui habet Pius V., et Iosepho Clemens atrociter minitatur.*
- §. XXXXIII. XXXXIII. *Pontifex sibi potestatis perfectionem et absolutionem tribuit. Se dominum mundi iactat.*
- XXXXV. *Tiulus Paulli V, in deum ipsum maledicta congerens.*
- §. XXXXVI. *Cur inter legatos primi ordinis, quos ablegat caesar, is, qui Romam mittitur, praecipuum obtinuisse locum credatur, magisque honoratus habeatur, quam orator imperatorius primi ordinis, ad Galliae regem missus?*
- §. XXXXVII. - L. *Ad pontificem, tamquam vniuersi mundi dominum cunctos appellare posse, statuunt, etiamsi caussae sunt ciuiles. Huius rei ratio Cur ad legatos eius statim queat prouocari?*



SECTIO



SECTIO PRIMA

DE

INIVRIARVM FVNDAMENTO, QVAS ET IMPERATORIBVS ET GERMA- NIAE INTVLERVNT PONTIFICES ROMANI.



§. I.

Ontificalem maieſtatem, qualis hodie eſt, res Chriſtiana plane ignorauit, inde a nato Ieſu Chriſto ad ſaeculum vsque VIII. Nam ab hoc tempore toti in eo erant pontifices, vt omnem cum ſacri tum ciuilis imperii fontem transferrent Romam.

§. II.

Euenit autem, vt, quo reipublicae miſero funeſto- que fato, neſcio, compulſus, Hildebrandus, patria Tuſcus Soanenſis, monachus Cluniacenſis, arroganti vir ingenio, contumaci et ad quiduis audendum parato, qui pontifex maximus anno crolxxxiii. fuit creatus et nomen Gregorii VII. adoptauit, ſuperbum illud, quod ſuperiorum aetatum aliquot pontifices conceperant, conſilium de orbis terrarum dominatu ſibi aſſerendo in lucem reuocaret, eorumque machinationibus rubiginem veluti detergeret, et ipsis facis exprimere inciperet. Primus igitur ille eſt, qui quum rei Chriſtianae gubernationem accepiffet, immenſam illam poteſtatem, quam pontifices ſaeculi XI. et ſequentium vehementer adauxerunt, ſibi arrogare nullus dubitauit, quippe qui aperte ſibi propoſuit et vi conſequi conatus eſt, quod alii inſidiote et occulte perficere tentauerant.

Videatur IACOBVS BENIGNVS BOSSVET, praeful Melden- ſis in *defenſione declarationis ſententiae cleri Gallicani de pote- ſtate*

state ecclesiastica libro III. capite XII. p. 103. et libro VII. capite II. p. 249. Adde interea IO. BOLLANDI aliorumque, qui fodalitati suae nomen Iesu praescribunt, *acta sanctorum* mensis Maii tomo VI. die XXV. Maii p. 102. sqq. IOANNIS MABILLONII praefationem ad partem II. *sacculi VI. actorum Benedictinorum*, IO. LAURENTII MOSHEMII *institutiones historiae Christianae* p. 639.

II. Maximi hic pontifex hodierno etiam die adhuc habetur a plurimis Romani coetus membris, adeo vt Benedictus XIII. pontifex anno 1010 cc xxviii. legendam breuiario, vt, vocabat, inseri iusserit, recitandam die XXV. Maii, qui Gregorio VII. sacer est. Collaudantur in ea facinora huius, quibus Henricum III. lacessiuit, et oppressit, atque dominatum sacrum Christiani orbis stabiliuit. Cuius vsu Galliae rex interdixit clericos anno 1010 cc xxviii. idemque fosderati Belgae anno 1010 cc xxx. egerunt. Neque illam legendam Germanis probatam esse, constat inter omnes.

III. Quam crudeli autem dominatu imperatorem Henricum III. presserit Gregorius VII. docent CENTIVS CAMERARIUS in *libro censuali* capite II. §. VIII. p. 151. PETRVS DIACONVS libro III. *chronici Cassinensis* capite XXXXVIII. p. 390. ARNVLPHVS, Mediolanensis libro III. *gestorum Mediolanensium* capite VIII. p. 746. aequales illis temporibus scriptores. Collaudabat nempe iniquitatem Gregorii VII. Benedictus XIII., quae in eo consistebat, vt caesar omni comitatu extra relicto, regium abiicerit cultum, ac sine calceis saeuiente hieme ieiunus vsque ad vesperam responsum pontificis expectauerit. Quo non reddito, idem secundo et tertio die fecerit. Quarto demum Gregorius constantiam imperatoris admiratus, ac vere eum poenitere ratus, in conspectum admiserit. Tum res ita conuenerit, vt Henricus anathemate solueretur, ac se die et loco, quem Gregorius constituisset, in conuentu Germanorum principum sisteret, et criminibus, quae obiciebantur, ipso quaestionem exercente pontifice, responderet, et extremo illius iudicio staret. Atque his promissis, Gregorius Henricum ad pedes proiectum ac misericordiam pontificiam implorantem, anathemate liberauerit.

III. Verum enim vero quam primum haec acta fuerunt, tum Itali quidam tum archiepiscopi non nulli Henricum indigne fecisse et nomini suo maculam foedissimam aspersisse, arbitrabantur, quod eiusmodi homini fasces regiae maiestatis submiserit, CAROLVS SIGONIVS *historiarum de regno Italiae* libro VIII. p. 415. seq. Vide interim s. ANSELMI *defensionem* Gregorii VII. tomo III. *biblio.*

*bibliothecae maximae pontificiae IOANNIS THOMAE ROCA-
BERTI et tomo V. BERNALDI apologeticum pro GREGO-
RIO VII.*

§. III.

Haud equidem ignoro, saeculo III. Romani antistitis dignitatem et auctoritatem valde iam succreuisse, quum plerique in rebus arduis, tamquam iudicem et arbitrum, adeundum esse Romanum praesulem, opinarentur. Verumtamen illum non tulisse eo tempore leges tales, quales nemini contemnere licebat, certissimum est. Neque ceteros episcopos omnem potestatem ex sua copia adeptos esse, gloriabatur hac aetate, multo minus totius ecclesiae administrationem sibi concreditam esse, praedicabat.

§. IIII.

Paupere potius regno utebatur, ecclesiis nimirum illis, quas suburbicarias RVFINVS nominat. At quum praecipuum inter omnes episcopos locum propter vrbis Romae praestantiam teneret, nec quisquam dubitaret, quin Petrus, apostolorum princeps, ecclesiam Romanam condidisset, cathedramque eius perenni veluti veritatis fonte irrigasset; ideo plerique sententiam eius explorandam saltem esse, putabant, si quid grauioris rei fratrum mentes conturbaret. Idem sentit GVNTHERVS libro VI. *Ligurini*: versu 623. sqq.

*Cogitet antiquos primaeni temporis annos,
Praeteritosque dies, et saecula prisca reuoluat,
Num Petrus? aut Clemens? num cetera turba priorum
Sceptra latina dabit? Romanus tempore prisco
Pauper erat praesul, regali munere creuit.*

Confer venerandum ERNESTVM SALOMONEM CYPRIANVM in *der überzeugenden Belehrung vom Ursprung und Wachsum des Pabstthums* capite XVII. et IO. LAVRENTIVM MOSHEMIVM p. 383. *institutionum historiae Christianae.*

§. V.

§. V.

Is autem erat Gregorius VII., qui inuiolatum illud, quantumuis licet futile, principium in ecclesia ita stabiluit, vt nullis viribus consiliisque conuelli potuerit. Firmavit ille dogmata et noua et a praeceptis Christi et ab institutis apostolorum plane dissona, quorum argumentum, huc faciens, hoc est:

- I. S. Petri in Romana cathedra successor totius terrarum orbis, vniuersique generis humani pro Christo dominus est, tantumque reges et principes populorum, tantum etiam rebus sacris praefecti potestatis et iuris habent, quantum pontifici his concedere placet.
- II. VNVS est tantum in mundo REX, VNVSQUE EPISCO- PVS, Romanus nempe pontifex, a quo vniuersi cum reges tum episcopi OMNEM IURISDICTIONEM ET POTESTATEM TRADITAM acceperunt.
- III. Episcopi in pontificis verba iuranto, et fidem curiae Romanae iureiurando in perpetuum obliganto.
- III. Ceu lege quadam inuiolabili sancitum esto, vt ne quis eum, qui ad tribunal pontificis Romani prouocasset, condemnare, in animum induceret.

EMVNDVS RICHERIVS in *historia conciliorum generalium* tomo I. capite XIII. p. 758. CAESAR cardinalis BARONIVS tomo XI. *annalium ecclesiasticorum* ad annum CIO LXXVI. n. 31. - 34. p. 508. Haec in dictatibus, vt vocant, leguntur, quos complexa est epistola Gregorii VII. quinta quinquagesima, ad Laudenses perscripta. Vide IO. HARDVINI *concilia* tomo III. col. 1304.

§. VI.

Quo autem his sanctionibus aliqua veri species praebetur, fingebatur, Christum Petro duos attribuisse gladios, alterum sacrum, alterum profanum. Et, quo caesar aequitatis simulatione falleretur, confingebant ac comminicebantur singularem beneuolentiam, qua pontifex caesarem profecutus esset, eique gladium profanum donasset. Quum itaque praesul Romanus tam opipare mune-

muneratus esset imperatorem, inde proficisci putabat ille, vt imperator obnoxius esset vicario Christi, et in eius manu posita esset caesaris et maiestas et auctoritas. Inde GVN-
THERVS libro VI. *Ligurini* versu 342. sqq.

*Iam non ferre crucem dominum: sed tradere regna
Gaudet, et Augustus mauult, quam praesul haberi:
Ecclesiae pacem, GLADIIS quae rite DVOBVS
Vtitur, - - -*

et versu 349. sq.

*Quid voluere DVO GLADII, quos Petrus in illo
Indicat esse globo - - -*

§. VII.

Ecce plures hypotheses commenticias, quibus cuncta pontificis Romani nititur auctoritas. His confisi, omnes Gregorii VII. successores non modo antistitum iura sensim diminuerunt, immo euerterunt et ad se rapuerunt, sed etiam reipublicae ciuilibus gubernatores suis subiecerunt legibus.

§. VIII.

Inde factum est, vt non ecclesiae tantum, sed totius terrarum orbis imperium sibi iam saeculo XII. arrogauerint pontifices Romani. Neque satis ad hos ausus reprimendos siue animi siue virium supremi habuerunt imperantes. Adiuuabat pontificales conatus opinio illa, qua Romanum antistitem pro Christo iudicem sedere, credebant. Propter hanc verebantur, ne, pontificem laceffendo, ipsum inuaderent contemnerentque Seruatorem.

§. VIII.

Si enim verum est, Christum ipsum in pontifice ius Romae dicere, ecquis ei sine crimine obsequi recuset? Praeter haec longe maxima pars hominum salutem suam precibus et meritis monachorum credebat. Atqui totum hoc genus a nutu pontificis pendebat, neque rei sibi aliquid cum eius hostibus esse volebat; SAMVEL PVEENDORFIVS
de dominatu pontificis Romani §. XVIII. p. 528. Quotquot
B igitur

igitur precibus monachorum carere volebant, illi supremum eorum dominum, scilicet pontificem, patris instar, colendum sibi esse arbitrabantur. IO. LAUR. MOSHEM. p. 689. *institutionum historiae Christianae antiquioris.*

§. X.

Quia vero Gregorius VII. moderatione mentis carebat atque prudentia, plusque valebat animo, calliditate et consilio, multa, quae ad firmandam maiestatem pontificalem pertinebant, perficienda reliquit successoribus, qui saeculo XIII. tandem rem eo redegerunt, ut annatas, reservationes, exemptiones, appellationes, totque alia et re et auditu ingrata vocabula in medio posuerint, per quae quidquid libertatis et ordinis in Germania, Gallia et Anglia restabat, interemerunt.

Quum vero S. Bonifacius rem eo redegisset, ut primum clerici Germaniae, se in fide et potestate ecclesiae Romanae et successoris Petri futuros esse, pollicerentur; deinde Germanos episcopos, ut pallium insigne episcopalis dignitatis Romae rogarent, perpulisset; tum pontifices sibi id iuris vindicassent, ut omnes occidentis praesules a se peterent, quo ipsorum dignitatem pontifex ratam habeat; postremo nec legatos aut nuntios in omnes partes mittendi cura omitteretur, qui nomine pontificis potestatem, episcopis, metropolitanis et conciliis provincialibus ereptam, exercerent; quilibet facile comprehendit, quomodo frequentissimae prouocationes ad aulam Romanam sint exortae.

§. XI.

Quum itaque pontifex Romanus primum insolenter pro mundi domino se gessit, deinde Christi se vicarium ostentauit, tum aliis, bene multis, hoc persuasit, denique complures fidem ei habuerunt; mirum haud est, GRATIANVM, qui ita garrere solet in *decreto* suo, ut saepe neque pes sermonum, neque caput compareat, neque quid dicat, ipse sciat, de pontifice haec temere effutiuisse: pontifex ait, est, Deus in terris *canon 7. dist LXXXXVI.* Hinc quidquid ab ipso factum, perinde est, ac si a Deo sit effectum, quoniam non hominis, sed veri dei vicarius est, cap. 3. X. de

trans-

translatione episcopi. Ideo CHRONICON MAGNUM BELGICVM, quum de Urbano V. pontifice sermo est, habebaturque, ait, sicut erat, semideus in terris.

§. XII.

Iccirco S. ANTONIVS sacrum Davidis hymnum VIII. de Romano praesule agere commentus est, atque comma sextum et quae sequuntur, agere de Romano antistite, et Deum, quae pontifici promississet, optatis huius respondisse, finxit. Davides enim, postquam de humani generis conditione sermocinatus fuerat, „atqui hominem, „ait, propemodum Deum fecisti, tantaque gloria et auctoritate ornasti, vt operum tuarum manuum dominum „feceris omniaque eius pedibus subieceris, non solum peccata omnia, tum maiora, tum minora, verum etiam bestias agrestes, volucres aereas et pisces marinos. „ Vbi vox *oues* ANTONIO sonat Christianos, vox *boves* valet Iudaeos, bestiae agrestes significant idololatrias, volucres significant genios bonos et malos, ac denique pisces animas sonant, quae post fata igne purgantur.

§. XIII.

Quare DOMINICVS cardinalis TVSCHVS tomo VI. *practicarum conclusionum* XXXXI. p. 23. n. i. est magis, inquit, papa vicarius Dei in terris, quam imperator, et pag. 24. n. 3. papa, ait, est maior omnibus imperatoribus, regibus, et ipse iudicat omnes et deponit.

§. XIII.

Etenim Romanorum pontificem duplicem sustinere personam existimant illi, qui sacra profitentur pontificia. Quocirca Innocentius III. *sermone* in festo S. Syluestri, „Romanus, ait, pontifex in sigillum imperii vtitur *regno*, et in „signum pontificii vtitur *mitra*.

§. XV.

Propterea pontifex, se auctoritate caesarem superare, putat, cap. 2. X. *de transl. episc.* cap. 4. X. *de maior. et obed.*

quia sic praestaret pontifex caesarem maiestate, sicut sol magnitudine anteit lunam, cap. 6. X. *de maior. et obed.* Ex quibus HENRICVS HOSTIENSIS infert, clericos in dignitate septies millies sexies et centies atque quater et quadragies antecellere regiam maiestatem.

§. XVI.

Quapropter AVGVSTINVS PATRICIVS, exponens aduentum imperatoris Friderici III., qui erat in urbem ad Paullum II. pontificem, apud IOAN. MABILLON p. 260. *musci Italici*, „ altitudo, ait, sedis ita erat instituta, vt non „ altior esset locus, vbi sederet imperator, quam vbi pontifex teneret pedes. Et interuallo quodam, cap. scilicet X. „ sedium autem, inquit, ordo ita erat institutus, vt cardinalium subsellia caesaris scabellum altitudine aequarent, caesaris vero sedes pontificis throni scabellum. Auctorque „ est IACOBVS PICCOLOMINEVS tomo III. *scriptorum rerum Germanicarum* MARQVARDI FREHERI p. 284. Fridericum more illorum, qui aliquod iter religionis ergo suscipiunt, ad pontificis pedes confedis-

§. XVII.

Ne vero dicas, ab hoc imperatore vix tuto posse argumentum duci, quippe qui vili indutus veste maiestatem suam pedibus plerumque incedendo occultauit, copias suas in sinibus domum dimisit, ne Italis formidolosus videretur, ipse paucis stipatus Romam exiguo strepitu est ingressus. Dicacissimi Itali, quorum menti adhuc occurrebat, quanta olim pompa Romanorum imperatores, spoliis terrarum orbis insignes, stipatique magna militum turba Capitolium ascendissent, videbant caesaris humilitatem, et molitiei eius illudebant. Etiam ea re apud Germanos magnam partem gloriae suae demisit, qui foeda illa et indigno Germanico imperio existimabant, quod caesar inter intempestiuas caerimoniarum ineptias, et voti curas maiestatem suam profunderet.

§. XVIII.

§. XVIII.

Verum tamen, ne lector, in Friderici III. exemplo, tamquam in tenebris, offendas, velim ponderes, quae de imperatore Lothario II. circumferuntur :

*Rex venit ante fores iurans prius urbis honores
Post homo fit papae, sumit, quo dante coronam.*

Quamuis vero SIMON FRIDERICVS HAHN parte III. *der teutschen Staats-Kayser und Reichs-Historie* p. 184. facti huius veritatem in dubium vocauit, attamen pontificem effingendam curasse Lotharii imaginem, qua ad pedes pontificis se proiecit, certum est, vide LUCAE D'ACHERY *spicilegium* tomo II. p. 480. et ANTONII PAGI *criticam in annales Caesaris Baronii* ad annum CICXXXIII. n. 3. p. 483.

§. XVIII.

Immo est in Vaticano locus, qui aula Paullina vocatur (Italis la sala regia, siue paolina) vbi hodierno die effigies conspicitur imperatoris Friderici I., genibus innixi, cuius humerum pontifex proterit et conculcat. Estque imagini, quam Iosephus Saluiati pinxit, haec subscriptio :

„Alexander Papa III. Friderici I. Imperatoris iram et impetum fugiens abdidit se Venetiis, cognitum, et a senatu perhonorifice susceptum Othone imperatoris filio nauali proelio a Venetis victo captoque Fridericus pace facta supplex adorat fidem et obedientiam pollicitus. Ita pontifici sua dignitas Venetae reipublicae beneficio restituta CIO CLXXVII.

§. XX.

Noui equidem de huius facti veritate dubitare eruditos, in primis REMVM, LAVTENSACKIVM, MAIVM, KOEHLERVM, HAHNIVM HEVMANNVMQUE, qui in fabularum numerum reposuerunt hanc rem. Quibus adscribendus HENRICVS DE BÜNAV in *der Probe einer Reichs-Historie in dem Leben Friedrichs des I.* p. 242. seq. Interim Venetiis tum in aede, quam vocant la carita, sita in festio-

ro, vt vocant, *di dorso duro*, tum in aula ducis, et quidem eo loco, qui vocatur *sala del gran consoglio* monstrant imagines, quarum haec pontificem Alexandrum III. stantem, brachiisque a Venetorum duce et patre quodam purpurato suffultis, pede sinistro eervicem imperatoris Friderici I., gradibus solii pontificalis incumbentis, comprimit, sistit.

§. XXI.

Illa vero imago, quae in ecclesia, *carita* dicta conspicitur, finxit pontificem simulantem, se conculcaturum caesarem. Subscripta haec sunt imagini:

„Fridericus pace facta supplex ADORAT FIDEM et
„OBEDIENTIAM pollicitus.

§. XXII.

Quoquo modo se hoc habet, pictura etiam demonstrat arrogantiam pontificum admodum intolerabilem. Nam etsi Urbanus VIII. pontifex hanc subscriptionem §. XVIII. ob inimicitias, quas cum Venetis exercebat, deleri iusserat; Innocentius tamen X. pontifex hanc inscriptionem restituendam curavit, obseruante IOAN. GEORGIO KEYSLE-RO p. 788. *der neuesten Reisen*.

§. XXIII.

Et, ne cui argumentum hoc ad probandum videatur admodum infirmum, scias, velim, ipsos etiam Germaniae praesules, de picturis, in Germanorum despiciatum, Romae positis, iam pridem fuisse conquestos, prout memoriae prodidit RADEVICVS libro I. *de gestis Friderici I.* capite XVI. p. 487. „nunc, ait, demolitur imperium, a *pictura coepit* - - ad scripturam *pictura* processit - - non patiemur, non sustinebimus - - - *picturae deleantur*, scripturae retractentur. Et GVNTHERVVS libro VI. *Ligurini* versu 639. sq.

Iamiam picturae, moneo, tollantur inanes:

- - - *iam muta loquaxue*
Cedat, et e medio mendax tollatur imago.

§. XXIII.

§. XXIII.

Quam grauis et intoleranda arrogantia Alexandri III. pontificis fuerit, ingenue exposuit ROMVALDVS, praesul Salernitanus, apud CAESAREM BARONIUM tomo XII. *annalium ecclesiasticorum* ad annum CIÖCLXXVII. p. 715.

„Imperator autem, inquit - - sumto *stratoris* officio, „*pallium deposuit*, manu virgam accepit, laicos de choro „expulit, et *papae* ad altare solenniter et processionaliter „venienti viam tanquam *ostiarius* praeparauit.

Ipse vero Alexander in epistola apud EDMUNDVM MARTENE tomo I. *thesauri anecdotorum* p. 1448. „et nobis, ait, sicut sum- „mo pontifici *reuerentiam* et *subiectionem* impendit.

§. XXV.

Immo Hadrianus III. pontifex conqueri ausus fuit, quod imperator Fridericus I. nomen suum pontificis nomini anteposuisset. „In litteris enim, ait, ad nos missis „nomen tuum nostro praeponis, in quo insolentiae, ne „dicam arrogantiae notam incurris. Vide Hadriani III. epistolam apud CHRISTIANVM VRSTISIUM p. 562. *scriptorum rerum Germanicarum*. Quum tamen docente IOANNE GARNERIO in *appendice ad librum diurnum pontificum Romanorum* dissertatione I. p. 144. - 151. vetusti pontifices nomina sua inferiori loco posuissent, primumque caesaris nomini locum dedissent.

§. XXVI.

Illo sane tempore, quo superstitione animos oppresserat atque eorum imbecillitatem occupauerat, pontifex regna sibi vectigalia fecit. Enimuero Lusitania anno CIÖCLXXX. ipsi clientelaris est facta, teste formula clientelari, quam edidit STEPHANVS BALZIVS libro II. *miscellaneorum* p. 220. adde FRANCISCI BOSQVETI *notas ad Innocentium III. epistolas* p. 179. Arragoniae regem anno CIÖCCIII. pontifici fidem iurasse, perhibent ODORICVS RAYNALDVS *annalium ecclesiasticorum* §. LXXI. sq. p. 121. ad annum CIÖCCIII.

CIOCCIII. et ABRAHAMVS BZOVIVS in *annalibus ecclesiasticis* ad eundem annum. §. XVIII. XX. Angliae reges tributa pontificibus pependisse, docent tabulae apud THOMAM RYMERVM parte I. *foedorum actorumque publicorum inter Angliae reges et alios principes* p. 175. sq. IOANNES DAVIDES KOEHLER parte I. *der historischen Müntz-Belustigung* p. 17. sqq. Ea, quae de Hungariae, Galliae, Poloniae, vtriusque Siciliae nexu clientelari commentatus est IOANNES PETRVS DE LVDEWIG cap. XI. *de iuribus feudorum*, vbi p. 572. - - 590. de regibus pontificis vasallis egit, iam fileo.

§. XXVII.

Nec commemorabo Hadrianum III. Pontificem regnum Germanicum vocasse suum beneficium. Id quod tum imperator Fridericus I., tum regni ordines aegerrime tulerunt. RADEVICVS libro I. capite X. *de gestis Friderici I.* HENRICVS DE BÜNAV in *der Probe einer Reichs-Historie oder Leben und Thaten Friederichs des I. Römischen Kayfers* p. 74.

§. XXVIII.

In hoc ergo nihil miror, cur pontifex Vrbanus VIII. regis Romanorum creationem confirmauerit. Ita enim commentatur FRANCISCVS CHRISTOPHORVS KHEVENHILLER tomo XII. *annalium Ferdinandeorum* ad annum CIOIOCCXXXVII. col. 2342. *zu Rom wurde ein breue apostolicum ausgefertigt an den Herrn nuntium die Wahl des Römischen Königes zu confirmiren.*

§. XXVIII.

Quin immo in hodiernum vsque diem iuxta solium pontificis cum in Vaticano tum in Quirinali positae sunt sellae, quos reges, Romam fortasse venturi, praesulemque Romanum visuri, occupare possunt.

Audiamus IO. GEORG. KEYSLERVM l. d. p. 787. „an den „Orten wo der Pabst gewöhnliche Audientzen zu geben pflaget, „stehen

„stehen neben den Pabstlichen Throne auf ieder Seite ein rother
 „tabouret vor die Könige, wie die Ræmer zu sagen pflegen; man
 mercket aber seiter 200. Jahren nicht, daß sich würckliche ge-
 crönte Häupter sehr um diese Ehre reißen.

§. XXX.

Nemo profecto negabit Clementem VIII. pontificem
 superbum se praeuisse, quum in aede Romana, quae ab
 Antonio nomen traxit, legatos Henrici III. Galliae regis,
 du Perron et d'Ofiat, ad pedes pontificales proiectos, et
 genibus innixos et corporibus inclinatis salutantes eum,
 verberaret. Quoties enim sacri hymni dauidici: *miserere
 mei*, qui decantabatur, nouum inchoabatur comma, pon-
 tifex fustem legis impegit, siue vt FRANCISCVS CHRIS-
 TOPHORVS KHEVENHILLER tomo III. *annalium Fer-
 dinandeorum* narrat, bacillo humeros eorum pulsauit. Sit
 fane sic. Cui vero facinus, cuius imaginem aere exprimen-
 dam curauit FRANCISCVS CHRISTOPHORVS KHE-
 VENHILLER tomo III. *annalium Ferdinandeorum* col.
 1451. stomachum non faciat? quis regiam auctorita-
 tem, quum regis legati bacillo plagas accipiunt, iniurias
 grauissimas pulsatione passam fuisse, negabit?

§. XXXI.

Quid dicam de audacia pontificum, qua iudicabant
 de regum controuersis, quae his erant vel cum ciuibus
 suis, vel quas reges habebant cum aliis? Nemo, nisi testes
 maximae fidei supereffent, hoc crederet. Venit mihi in
 mentem temporis illius, quo hac de re vehementissime
 disceptabant Philippus I. et II. Galliae reges et pontifices.
 Rem erudite exposuit DAVID BLONDELLVS in *diatribæ
 de formulae regnante Christo in veterum monumentis usu*
 sectione II. §. XIII. sqq. et de Philippo II. egit sectione III.
 §. III. sqq.

§. XXXII.

Succurrit etiam sollemne iudicium inter Richardum
 et Alphonsum, qui de regno Germanico in contentionem
 C inci-

inciderant. Statuit autem Vrbanus III. pontifex litem hanc diiudicandam. „Ni forsan, inquit, super electione vel coronatione huiusmodi suborta discordia per „*appellationem* vel querelam praedictorum principum ad „*examen, sedi* apostolicae, quo casu ipseus est in tali casu cognitio, deferatur. DV MONT *corps diplomatique* tomo I. p. 217.

§. XXXIII.

Aggrediebatur postea Clemens III. pontifex pro sua impudentia, ancipitem causam, scribebatque legato suo: *citationem carissimi in Christo filii nostri Richardi, in regem Romanorum electi, cum omni diligentia facias*, EDMUNDVS MARTENE parte II. *thesauri anecdotorum* p. 319. Nam Vrbanus III. iam antea diem dixerat et Alphonso, et Richardo, in quo hic se non fiterat. Interim vtrique pontifex alium dedit diem annui temporis, vt docent litterae Urbani III. apud ODORICVM RAYNALDVM *annalium ecclesiasticorum* tomo XIII. ad annum CIO CC LXIII. §. XXXVII. p. 108. sq.

§. XXXIII.

Pontifex autem, vt facinoris sui fama apud exterarum nationes omnium sermone percrebesceret, per varias Europae regiones, ad audiendos testes, vrbes designauit, Francofurtum scilicet, Parisios, Burgos et Bononiam, atque iudices extraordinarios, vulgo commissarios, vt testimonia a plurimis sumerent, eo ablegauit, ODORICVS RAYNALDVS d.l. p. 145. EDM. MARTENE d.l. p. 534.

§. XXXV.

Et, quod maximum est, ipse Richardus, vt finem liti faceret pontifex, idque maturaret, magnopere desiderabat. Quid maius arrogantia pontificali fingi potest aut excogitari? Num Germania et reges eius iniuriosius potuerunt tractari? Ne dicam haec facinora cunctis regibus et iniuriosa, et contumeliosa fuisse. Ast quid de Richardi superstitiosa

stitiosa sollicitudine et miseria dicam? Et, mihi crede, tam barbarae superstitioni, quae per genus humanum ea aetate fusa erat, resistere, seueritatis summae fuit!

§. XXXVI.

Quid de Iulio II. pontifice dicam? qui anno MDIX regnare coepit, atque in Galliae regem Ludouicum XII., eiusque regnum proposuit edictum, quo illum non amplius Christianissimum, sed illustrissimum appellauit, ipsum porro cunctis haereticorum poenis addixit, fortunas, res et regnum occupandi cuiuslibet potestatem fecit, ac denique vniuersum Galliae regnum sacrorum interdicto subiecit.

§. XXXVII.

De Paulo III. pontifice narrant historici, quod in Angliae regem, Henricum VIII. anno MDXXXVIII. dirissima execrationum fulmina vibrauerit, Anglosque vinculo fidei, quam regi iureiurando obstrinxerant, soluerit, vetueritque, eum a quoquam pro rege haberi, denuntiata etiam aliis regibus, si secus facerent, pari execrationis poena. Nobiles dem et reliquos ciues monuit etiam, vt arma contra Henricum arriperent, ipsum porro spoliavit regno ac Romam citauit, denique episcopos hanc deuotionem publice et sollempniter in templis recitare iussit.

§. XXXVIII.

Paullus III. pontifex admodum aegre tulit, quum Maria Angliae regina, suis ad eum litteris reginae Hibernicae titulum quoque sumisset, quia nouos regni titulos, seu principatus in regnum conuertendi facultatem, a solo pontifice conferri posse ac debere iactabat.

Vt ergo imaginarium ius tueretur, ipse tunc, quasi sua sponte, et quasi nouo plane et inusitato adhuc in Anglia titulo, quasi denique primam nunc futuram Hiberniae reginam sollempniter Mariam appellauit prius, IACOBVS PERIZONIVS in *historia saeculi sexti decimi* p. 541.

§. XXXVIII.

Idem pontifex Carolum V. et eius filium Philippum, quia Columnas, qui Neapolim confugerant, tuebantur, per fisci procuratorem, et alterum (consistorii aduocatum) publice in coetu cardinalium accusari iusserat, quippe qui tamquam rebellium adiutores, summo iure excidissent regnis Siciliae et Neapolis, aulae Romanae beneficiariis. Scilicet congruebant haec facta cum verbis, saepe ab eo iactatis, *se super omnes principes ac reges elatum*, collegas eos aut familiares sibi dedignari; se hoc pede, quo terram tum percutiebat, omnium illorum capitibus insultaturum, *se mutare posse et euertere regna*, quae et quoties lubeat, pro iure, quod acceperit ab eo, qui in reges omnes supremum habeat imperium, et cuius ipse in terris gerat vices.

§. XXXX.

Propterea Paullus III. neque Ferdinandum I. pro caesare agnoscere, neque Gusmannum, vt legatum caesaris admittere voluit, caussatus, quod licet Ferdinandus iam dudum rex Romanorum fuisset renuntiatus, et a Clemente VII. confirmatus, atque adeo successor Carolo designatus, tamen haec successio locum non haberet, nisi post fata imperatoris: abdicatio autem nullo fieret iure, ni si apud se, nec legitima esset, nisi ab se prius foret probata. Superesse ergo nihil, nisi vt Ferdinandus poenitentiam, dum haereticis fauisset, noua legatione missa, testaretur, renuntiando actis Francofurtensibus et arbitrio pontificis omnia permitteret. IACOBVS AVGVSTVS THVANVS *historiarum* libro XXI. p. 951.

§. XXXXI.

De Pio V. pontifice constat, quod imperatori Maximiliano II. minitatus fuerit, se illum imperio priuaturum. IO. ANT. GABVTIVS libro II. et III. *de gestis Pii V.* p. 46. 97. qui etiam tomo II. *actorum SS. mensis Maii* prostat. Quumque caesar negaret, potuisse pontificem creare Cosmum

num magnum Etruriae ducem, ille caesareo respondit oratori audacter, quo iure igitur vel imperatores sunt vel dicuntur, nisi auctoritate pontificali?

Quae verba NATALIS ALEXANDER tomo VIII. *Historiae ecclesiasticae* p. 61. non omnium gustui sapere credidit. Non atinet heic commemorare, quae de Romanorum praesulum in creandis regibus ac principibus summa auctoritate adiciebantur, Paullum II. pontificem adducendo, qui Borsum Ferrariensem ducis titulo decorasset.

§. XXXXII.

Notissima cunctis est iniuria, quam imperatori Iosepho anno CIOIOCCVIII. intulit Clemens XI. pontifex in litteris ad illum exaratis. *Vides, ait, caesar, haec contra „omnem aequitatem - - -. Et in alia epistola pontificali sic perscriptum fuerat: „sed si perstabis in tanta intemperantia consilii, abiiciemus patris clementiam et in te tanquam rebellem filium excommunicatione et armis etiam, si „opus fuerit, animaduertemus.* ANTONIVS FABER tomo XIII. *der europæischen Staats-Canzeley* p. 628. Ast caesar cunctas pontificis minas et facinora sollemni edicto irritas declaravit, idem d. l. p. 656. sqq.

§. XXXXIII.

Hoc nunc comprehenditur suis cuique sensibus, cur suprema pontifici ab Arnulfo, Lexouienfi episcopo, adscribatur maiestas (§. V. VI.) apud LVCAM d' ACHERY epistola VI. p. 511. tomo III. *spicilegii*? Curque vel episcopi maiestatis titulum affectarint? GERBERTVS *epistola XXXIII.* tomo II. *scriptorum rerum Francicarum* ANDRAE DV CHESNE; cur Gregorius VII. pontifex in dictatibus suis, quos vocant, dixerit: sententiam pontificis a nullo retractari debere, ipsum vero omnium posse solum recognoscere? CAESAR cardinalis BARONIVS tomo XI. *annalium ecclesiasticorum* ad annum CIO LXXVI. §. XXVIII.; et cur plenitudinis potestatem siue dominatum plene cumulate-

lateque perfectum INNOCENTIUS III. pontifex maximus, epistola I. libro III. p. 302. sibi tribuerit?

§. XXXXIII.

Ex quibus manifestum est, pontificem affectare dominium orbis terrarum, quod olim imperatoribus Romani adscribebant. Hinc illi versiculi :

Serui erant tibi Roma diu domini dominorum ;
Seruorum serui sunt tibi nunc domini.

§. XXXXV.

Sicut etiam Paullus V., quum Thomas Maria Caraffa suas theses ei dedicaret, quae anno MDCCVIII. Neapoli excudebantur, se ita compellari :

„Paullo V. vicedeo, Christianae reipublicae monarchae inuicissimum et pontificiae omnipotentiae conseruatori acerrimo. A vertice imaginis pontificalis haec legebantur : „gens et regnum, quod non seruerit illi, in gladio, et in fame, et in peste „uisitabo super gentem illam, ait dominus Ierem. XXVII. commate 8. Ad laeuam ita erat scriptum : et dedit ei dominus potestatem et regnum, et omnes populi ipsi seruiunt. Potestas eius „potestas aeterna, quae non auferetur, et regnum eius, quod non „corruptetur, Dan. VII. Denique in calce conspiciuntur reges et reginae vultibus ad venerationem summam pontificis compositis, addito hoc commate : „et erunt reges nutricii tui et reginae nutrices tuae; item ad sinistram : vultu in terram demisso „pulerem pedum tuorum Ies. XXXXVIII.

§. XXXXVI.

Quoniam antistitis Romani tanta apud aediles suos est auctoritas, inde factum, vt, quum caesar legatos designat v. g. Romam, Parisiorum Lutetiam, Ratisbonam, vel quo alio, ille omnino primarium obtinet locum, qui mittitur Romam.

Vt adeo is, qui huc ablegatus magis credatur a caesare honestatus, quam ille, quem Parisios primi ordinis legatum mittit.

Legati

Legatio igitur, quae Romam suscipitur, est prae reliquis omnibus honorifica. Sicut ille caesaris administer, post legationem Romanam, omnium honorificentissime tractatus habetur, qui Ratisbonam mittitur, principalis commissarii nomine vsurus.

§. XXXXVII.

Quum igitur Romanus antistes supremam sibi asserit auctoritatem in mundo, sequitur, vt omnes pontificem queant appellare directo, omisso medio iudice, *caussa II. quae. 6. canon 4. cap. 40. X. de sent. excomm. cap. 23. X. de priuileg., 59. X. de appellat. cap. 27. X. de offic. et pot. iud. del., sacrosancta concilia studio PHILIPPI LABBEI et GABRIELIS COSSARTII tomo X. p. 340. ANTONIVS DADINVS ALTESERRA in ecclesiasticae iurisdictionis vindiciis libro VIII. capite III. p. 285. DOMINICVS cardinalis TVSCHVS d. l. conclusione XXXXI. p. 24. EMANVEL GONZALEZ TELLEZ in commentario ad decretales libro II. titulo XXVIII. cap. VII. p. 813.*

§. XXXXVIII.

Posteaquam vero clerici de caussis profanis cognoscere coeperant, atque suae iurisdictionis fines dilatauerant ad immensum, infinitum et immoderatum modum, cap. 8. X. de sent. et re iud.; quilibet animaduertit, quare etiam in negotiis ciuilibus ad pontificem fuerit saepissime pro-uocatum. Quin immo, quando res in Germania ad interregnum venit, omnem iurisdictionem ad pontificem pertinere ait DOMINICVS cardinalis TVSCHVS d. l. conclusione LXV. p. 40. n. 2. quoniam iis casibus, vbi de salute animarum agatur, omnes pontificis iurisdictioni subiciantur.

§. XXXXVIII.

Cuius rei (§. XXXXVII.) hanc reddunt rationem, quia pontifex Romanus esset ordinarius iudex vniuersi terrarum orbis, et vna cum omnibus iudicibus forum agere et
de re-

de rebus, quae ad illos pertinent, iudicium siue, vt forensi loquar stilo, concurrentem iurisdictionem exercere possent, ADAMVS HVTH in *iure canonico* libro II. titulo XXVIII. p. 192.

§. L.

Inde effici putant, sine medio statimque prouocari posse ad legatos pontificales, quippe qui muneri pontificis succederent vicarii, cap. I. X. de *offic. leg.* HVTH d.l.

Vera autem causa huius prouocationis ad pontificem in eo latet. Scilicet iactabat hic, suarum esse partium et officii, cauere, ne qua piacula, quae piorum animos offendant, palam admittantur, afflictos item et iniuria potentiorum oppressos erigere et sustentare, adeoque toto terrarum orbe ius dicere. Pontifices itaque omnes omnium, de iniuria potentiorum conquerentium, eiulationes secundis accipiebant auribus. Quin, longius etiam progressi, de iniuriis et nouis vectigalibus, quae sibi a principibus imposita esse illaque et iniqua et grauia, conquerebantur, non cognoscebant solum, verum etiam nouarum pecuniarum siue tributorum exactione non numquam interdicebant principibus, quo fauerent appellantibus pontifices. SAMVEL PVFENDORF de *dominatu pontificis Romani* §. XXII.





NEXVS DICENDORVM DISQVVSITIONE II.

- §. LI. *veteres Christiani antistitibus occasionem obtulerunt ad ius dicendum.*
- §. LII-LV. *Nulla tamen provocatio permiffa ab horum decretis. Enumerantur commenticiae rationes, quibus probatum eunt ius appellandi pontificem.*
- §. LVI-LVIII. *Falsitas canonis illius Nicaeni, quo evincere conantur ius provocandi ad antistitem Romanum Ineptiae scriptorum pro iure appellandi Romanam. Fundamentum tantae molis in lubrico et instabili locatur a LVPO ET PETRICCA, aliis.*
- §. LVIII-LXI. *Imperatores Carolidae ciuibus suis non facile potestatem fecerunt pontificem appellandi.*
- §. LXII-LXVI. *Adulterinae decretales mire auxerunt numerum appellationum ad aulam Romanam.*
- §. LXVII-LXVIII. *Graues ideo querelas de hoc abusu apud pontificem habuit s. BERNHARDVS. Querimoniae de his iniuriis PETRI DE FERRARIIS. Sed oleum periit et opera.*
- §. LXX-LXXI. *Simulabant Alexander III. et Innocentius III. se malo medelam quaesituros.*
- §. LXXII. LXXIII. *Ne flocci*
- quidem aestimarunt pontifices consulta Basileensis concilii.*
- §. LXXIII. *Neque concilium Tridentinum haec sanauit vulnera, neque Urbanus VIII. morbo huic est medicatus.*
- §. LXXV-LXXVIII. *Ne libertatem regum protereret et concalcaret pontifex, inuentae sunt appellationes ab abusu. Quae describuntur.*
- §. LXXVIII-LXXX. *Insignem et praeclaram operam contulerunt in appellationum abusum imperatores Henricus III., Conradus III., Fridericus I., Philippus, Fridericus II., Sigismundus, Fridericus III., item septemuir Moguntinus eiusque adminifter.*
- §. LXXXI-LXXXIII. *Imprudencia lapsi quidam ordines regni, quum per errorem ipsi appellarent pontificem v. g. Fridericus Palatinus.*
- §. LXXXIII-LXXXVII. *Prouidencia et cura Saxonum pro libertate sacrorum ratione appellationum, item Maximiliani I. caesaris et Caroli V.*
- §. LXXXVIII. *Maxima quidem inclinatione voluntatum Germaniae quidam praesules propendent in pontificem; ex quo tamen respublica ipsique detrimentum fecerunt maximum.*

SECTIO SECUNDA

QUANDO APPELLATIONES AD PONTIFICEM ROMANVM VENERINT IN CONSVETVDINEM?

§. LI.

A pud ecclesiam christianam in more positum erat antiquitus, vt, quum litigare christiani et causas agere apud iudices idololatrias, ethnicos vocant, nolent, controuersias qualescumque antistitum arbitrio et iudicio permitterent. Quum vero magistratus christiani ius dicere pro tribunali coepissent; superiusque institutum non aboleretur, verum etiam auctoritate christianorum imperatorum confirmaretur, ordinariam iurisdictionem, audientiam vocant, sibi praesules vindicabant, SAMVEL PVFENDORF d. l. §. XIII. p. 511. Verumtamen adhuc saeculo post natum Christum tertio forma iudiciaria plane dissimilis erat hodiernae. Etenim ab episcoporum scitis, synodorum decretis et conciliorum consultis nulli potestatem faciebant prouocandi.

Constat ex iis, quae PETRVS DE MARCA *de concordia sacerdotii et imperii* libro VI. cap. XIII. col. 861., PASCHASIVS QVESNEL in dissertatione ad partem II. *operum Leonis M.* et V. C. IOAN. GEORG. PERTSCH *in dem Versuch einer Kirchen-Historie des dritten Jahrhunderts* capite X. §. XIII. p. 369. sq. docuerunt.

§. LII.

Et, ne ad pontificem quis prouocaret a iudiciis synodorum, veteri iure fuit prohibitum, sanxitque canon V. concilii Nicaeni, vt cuius episcopo facultas esset causas decidendi, isque nulli potestatem prouocationis faceret.

Hinc cum Cyprianus, tum maxime reliqui Afri nullis adducimur et promissionibus potuerunt, vt causas litesque suas ad tribunal Romanum dererri paterentur, MELCHIOR. LEYDEKKE-RI *historia ecclesiae Africanae* tomo II. dissertatione II. p. 505. sq.

Nec

Nec Orientales, nec Gallos eiusmodi prouocationes tolerasse e
 LVDOVICI ELLIES DV PIN *dissertationibus de antiqua eccle-
 siae disciplina* p. 98. 100. sqq. luculenter constat

§. LIII.

Aiunt quidem, Stephanum, qui anno CCLV. pontifi-
 catui praefuit, affectasse hoc praecipui, vt ad ipsum, tam-
 quam supremum episcopum, liceret prouocare. Legitur
 etiam haec fabula commenticia apud GRATIANVM, nu-
 gatorem, parte II. *decreti causa III. quaestione VI. canone IIII.*
 Veruntamen ipse IOANNES HARDVINVS parte I. li-
 bri, qui inscribitur: *acta conciliorum* col. 142. lit. a. perhi-
 bet, haec Stephani decreta ab eruditis cenferi adulterina.

§. LIII.

Nec quidquam fidei merentur decreta Anacleti I.,
 quem pontificem anno CI. creatum nouimus; leguntur-
 que apud GRATIANVM *caussa II. quaestione VI. canone III.*
distinctione XXII. canone II. et apud IO. HARDVINVM d. I.
 col. 63. sqq. qui tamen eruditis ipsis, qui sacra profitentur
 pontificia, has epistolas Anacleti adulterinas videri, nota-
 uit in margine. Itemque decreta Sixti I. qui anno CXXX.
 pontifex est factus, sunt, eodem obseruante d. I. col. 87.

§. LV.

Vides igitur, irritum esse illorum laborem, qui ope-
 ram in eo posuerunt, vt ope decretorum istorum ius ap-
 pellandi ad aulam Romanam firment, in quorum numero
 sunt ANGELVS PETRICCA A SONNINO et CHRIS-
 TIANVS LVPVS. Nec alicuius momenti est canon LXXI.
 concilii Nicaeni, qui legitur apud IO. HARDVINVM d. I.
 col. 491. Commonefecit enim hic col. 477. se inde ex
 Arabica versione istum promississe canonem.

§. LVI.

Afri vero legationem miserant Constantinopolin et
 Alexandriam, quae concilii Nicaeni vera inuestigaret ex-
 empla;

empla; quumque hi legati domum reuerterent, falsitas canonis patuit omnibus, PETRVS DE MARCA *de concordia sacerdotii et imperii* libro VII. cap. XV. col. 1053.

Quin si verus esset hic canon, numquam tamen eum obseruauerunt Orientales, et Afri, docente EMVNDO RICHERIO in *historia conciliorum generalium* libro I. capite VI. §. VIII. p. 114. Atque de his facit fidem canon XXII. concilii Mileuitani II. apud IO. HARDVINVM d. I. col. 1221. Adde IOSEPHVM BINGHAM volumine III. *originum ecclesiasticarum* libro VIII. capite I. §. XI. p. 395. V. C. IO. GEORG. PERTSCHIVM in *dem Versuch einer Kirchen-Historie des vierten Iahrhunderts* P. I. p. 685. et IACOBI FRIDER. GEORGII *grauamina aduersus sedem Romanam* p. 386. sq. Mitto tamen Orientem et Africam, quia satis est, notasse, populos, qui terras ad occidentem inhabitabant, ad curiam Romanam sensim prouocare coepisse. BERNHARDVS ZEGERS AB ESPEN in *iure ecclesiastico* parte III. titulo X. capite I. p. 1092.

§. LVII.

Multas quidem ineptias CHRISTIANVS LVPVS, quondam professor Louaniensis et Eremitarum S. Augustini gregalis de iure appellandi Romam extulit, atque hoc institutum antiquissimum garruiuit, in libro quem vocat *diuinum ac immobile ius S. Petri apostolorum principis circa omnium sub coelo fidelium ad Romanam eius cathedram appellationes*, Moguntiae MDCCCLXXXII. et parte VIII. operum eius, itemque tomo VI. *bibliothecae maximae pontificiae* IO. THOMAE ROCABERTI. Egerunt quoque de hoc argumento ANGELVS PETRICCA A SONNINO *de appellationibus omnium ecclesiarum ad S. Petri cathedram*, apud eundem ROCABERTVM tomo III. et LAELIVS IORDANVS *de causis episcoporum ad papam deferendis*, ibidem tomo XV. pariter edito, itemque NATALIS ALEXANDER in *historia ecclesiastica veteris nouique testamenti* tomo III. p. 337. - 359. ac tomo V. p. 165.

Etiam LVDOV. ELLIES DV PIN l. d. dissertatione II. capite I. II. et V. C. IO. GEORG. PERTSCH C. I. P. I. capite V. §. XVIII. fqq. p. 670. - 685. LVPVM nugatorio argumentationis genere

genere vsum fuisse, clarissime commonstrauerunt. Neque FRANCISCVS BOSQVETVS in rarissimis *ad Innocentii III. epistolas notis* p. 7. rem acutè tetigit, dum ope Augustini prouocationes ad curiam Romanam probare contendit.

§. LVIII.

Fundamentum appellationis ad pontificem in eo positum fuit CHRISTIANVS LVPVS, vt hanc enatam fuisse credat ex Christi effato Lucae XXII. commate 32. *Tu vicissim aliquando recreatus CONFIRMATO fratres tuos.* Ex qua Christi lege appellandi ius profectum fuisse statuit, appellationibusque, Romam susceptis, nullam synodum, nullum concilium, nullum pontificem derogare posse, auctumat p. 580. d. l.

§. LVIII.

Quamuis autem constitutiones Caroli M. et Ludouici pii titulo CCCXV. libro VII. *capitularium* parte I. col. 1094. episcopo accusato, Romam prouocare permittunt, id quod etiam dicto capitulari titulo CLXXIII. col. 1061. et titulo CCCCXII. col. 1114. titulo CCCCXXXVIII. col. 1124. legitur, et libro VI. *capitularium* parte I. titulo CCCCI. col. 1000. et additione III. col. 1198. sqq. titulis XXVI. XXVII. XXVIII. XXVIII. et XXX. de appellatione episcoporum ad pontificem agi vides; sanxerat tamen e contrario Carolus M. canone VI. concilii, quod Francofurti ad Moenum anno 1000. erat congregatum, vt si episcopi causam decidissent, atque metropolitanus litem postea dirimere nec posset nec vellet, litigantes imperatorem ipsum adirent, teste IO. HARDVINO l. c. parte III. col. 905.

§. LX.

Constitutum quoque reperitur anno 1000. canone X. concilii Aquisgranensis, ne quis facile a decreto episcopi prouocaret, atque si quis appellare cuperet caesarem, hoc fieret cum metropolitani consensu, IO. HARDVINVS d. l. parte III. col. 829.

§. LXI.

At verò Gregorius III. qui pontificatus anno 1000c xxvii. praefectus est, litteras dedit ad vniuersos episcopos, quibus significauit, Aldricum episcopum non alibi, quam apud pontificem posse accusari. Vide CAESARIS BARONII *annales ecclesiasticos* ad annum 1000c xxxviii. n. 2. et 10. HARDVINVM l.c. parte III. col. 1269. Verumtamen contra eas litteras pontificales Hincmarus Remensis in *libello proclamationis contra Hincmarum Laudunensem episcopum*, nulla habita ratione appellationis ad pontificem, ferri posse sententiam contendit, vt liquet ex concilii Duziacensis actis, quod anno 1000c lxxi. habitum fuit, 10. HARDVINVS d. l. parte V. col. 1283 - 1285.

§. LXII.

Ex quo deinde adulterinae decretales nempe can. 1. dist. 80. can. 1. dist. 99. C. 2. quaest. 6. can. 3. can. 1. dist. 17. receptae sunt, appellationes maiora ceperunt incrementa. His enim diuersae archiepiscoporum, primatum, patriarcharum instantiae, quasi inde a saeculo II. vsitatae, incrustantur, omnibusque christianis ad pontificem, sine medio, appellare permittitur.

§. LXIII.

Saeculo itaque VIII. per Pseudo-Isidorum publicatis spuris illis ac famosis epistolis decretalibus sub nominibus veterum pontificum, admodum frequentes esse coeperunt appellationes. BERNHARDVS ZEGERS AB ESPEN parte III. *iuris ecclesiastici vniuersi* titulo X. §. VI. p. 1092.

§. LXIII.

His rebus effecit aula Romana, vt omnes causas, etiam in prima instantia, ad sua attraheret subsellia, et in iurisdictione contentiosa, veluti in beneficiorum collatione, ordinarios supplantaret, CLAVDIVS FLEVRY parte III. capite XXIII. §. III. p. 744. *institutionum iuris ecclesiastici*.

§. LXV.

§. LXV.

Ideo Romae admittebantur appellationes ab episcopo vel quouis inferiori iudice, omisso medio. Quin etiam appellationum tanta exstitit multitudo, quantam vix animo tibi conciperes. Nam Romae admittebant appellationes ab interlocutionibus, ac tum postea caussa principalis, immo saepe caussa primae instantiae euocabatur.

§. LXVI.

Mira igitur hominum frequentia variis ex caussis, nullo iuris ordine obseruato, Romanum pontificem appellauit. Nullus enim iure pontificio fuit certus modus, nulla regula certa concedendi rescripti, quo lites de proprio foro euocabantur; sed summus pontifex motum animi sui componebat ex diuersis caussis, habita ratione rerum et personarum. IANVS A COSTA *in commentario in decretales Gregorii VIII.* p. 69.

§. LXVII.

Quare s. BERNHARDVS eiusmodi prouocationes non refugia sed effugia vocauit, et *in consideratione ad Eugenium III. pontificem* libro III. capite II. de appellationibus eiusmodi valde conquestus est. Vide *operum* eius tomum III. p. 3. et II. Nec praetermittenda erit epistola eiusdem CLXXVIII. tomo I. *operum* p. 77. quam Innocentio II. anno CIOCCXXXVIII. de eodem scripsit argumento. Vide NATALEM ALEXANDRVM d. l. tomo VI. p. 543. sq. Pariter IVO Carnotensis epistola CLXXI. et CCXVIII. et HILDEBERTVS Turonensis, ad Honorium III. pontificem scribens, hos abusus asperioribus verbis, sed sine vlla contumelia perstrinxerunt, NATALIS ALEXANDER d. l. p. 544. Propterea idem ille s. BERNHARDVS purpuratorum patrum consistorium depinxit tamquam tribunal, decisione litium infinitarum occupatum, atque „ipsam curiam, Romanam reis, actoribus, procuratoribus, sollicitatoribus, aduocatis oneratam, qui ex toto orbe Christiano, eo confluerent.,

§. LXVIII.

§. LXVIII.

Ad haec quum metropolitani et primates sequerentur exemplum pontificis; appellationibus friuolis talibusque, qualium spes omnis frustrabatur appellantes, nihil frequentius, nihil magis tritum, nihil magis quotidianum aetas illa vidit. Non tantum a sententiis, sed et ab ordinum tractandarum consueto, a factis, quae in iudicium nondum erant adducta, ab interlocutionibus, lenioribus obiurgationibus episcopi, a superioris admonitione appellare fuit vsitatum. Admissae sunt appellationes vagae, nec fixae nec fundatae, prouocationes a querelis non solum illatis, sed etiam inferendis atque futuris. Eaedem appellationes, in plures annos protrusae, penitus in omni generis fraudes et improbissimas fallacias degenerauerunt.

CLAVDIVS FLEVRY c. l. p. 745.

§. LXVIII.

Dignissimi hi abusus visi fuerunt PETRO DE FERRARIIS, Icto Ticinensi, quibus stomacharetur. „Quod
 „ideo prouiderunt, inquit, vt quaestiones in curiam traherent, et eorum auaritiam satiarent, quod tamen numquam facient, quia clericorum animus et appetitus
 „prae ceteris est anxius in pecuniis cumulandis contra honestatem communem et fidem Deo promissam, non attendentes, nec studentes bonis moribus, nec scripturis tam
 „diuinis quam moralibus.

§. LXX.

Quapropter per concilia Lateranensia duo Alexander III. et Innocentius III. medelam se quaesituros his appellationum vitiis simularunt, vetantes, „ne in multis casibus
 „particularibus, et generatim ab interlocutoriis, per definitiuam reparabilibus; item a correptionibus, ceterisque
 „que ad disciplinam pertinentibus monitionibus, veluti episcopi visitantis, aut superioris, regulares increpantis,
 „appellaretur.

§. LXXI.

§. LXXI.

Praeterea concilio Lateranensi III. quod Innocentius III. anno CIO CCXV. ad omnem funditus rationem et libertatem eradicandam celebravit, sancitum fuit, „ne quis vltra bidui viam extra suam dioecesin per litteras apostolicas ad *iudicium trahi* possit, nisi de assensu partium fuerint impetratae, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem. „ IOAN. HARDVINVS parte VII. *conciliorum* p. 47. adde cap. 38. X. *de rescriptis*. Ne dicam de concilio Lugdunenfi II., quo iste appellationum abusus reprehenditur, teste NATALI ALEXANDRO d. l. tomo VII. p. 421.

§. LXXII.

Concilii Basileensis assessores, damnatis euocationibus ad curiam Romanam, VIII. kalendas Februarii anno CIO CCC XXXVIII. sessione XXXI. constituerunt, vt in locis, quae quatrimum a Roma absunt, omnes caussae, exceptis maioribus et aulae Romanae reseruatis, a iudicibus loci tractarentur ac definirentur. Iidem sanxerunt, vt appellationes semper ad iudicem, proxime superiorem, neutiquam autem, omisso medio, ad eius superiorem, si is vel maxime pontifex esset, deferrentur. Vide *sacrosancta concilia studio PHILIPPI LABBEI et GABRIELIS COSSARTII* tomo XII. p. 602. §. I. p. 1426. et IOANNEM CABASSVTIVM in *notitia ecclesiastica historiarum conciliorum et canonum* p. 552.

§. LXXIII.

Adhaec sancitum fuit, vt prouocationes, ad pontificem delatae, mandentur legato, vsque dum descriptus litium ordo terminatione litigantium fuit conclusus. Qui secus fecerit, poena tenetur, qua cuncta sunt habenturque nulla, et aduersario impensas refarcire iubetur.

§. LXXIII.

Tum concilium Tridentinum, sessione XXIII. capite XX.

te XX. *de reformatione* decreuit, vt prima quidem instantia coram ordinario iudicio obseruetur, ita tamen, vt intra biennium finiatur, quod si fiat, tum demum per gradus appellandum, neque commissionibus neque auocationibus neque appellationibus incongruis locus dandus, referuatis tamen pontifici causis arduis. Vide *sacro sancta concilia* PHILIPPI LABBEI et GABRIELIS COSSARTII tomo XIII. p. 893. sq. Qua ratione vero sint terminandae, statuitur sessione X. d. l. p. 254. Deinde constitutum sessione XXII. capite VII. *de reformatione*, vt sanctio, quae in capite *Romana* X. in VI. legitur, in appellationibus obseruetur, IOANNES CABASSUTIUS in *notitia ecclesiastica historiarum conciliorum et canonum* p. 552. Postremo Urbanus VIII. pontifex modum appellationibus praefiniuit tomo III. *magni bullarii Romani* LAERTII CHERVBINI aliorumque, p. 27. §. XXXVII.

§. LXXV.

Dixeram (§. LI.), clericos etiam iudicauisse de litibus ciuilibus. Aegerrime tulerunt hos conatus summi imperantes.

§. LXXVI.

Quum vero controuersiae laicorum ad subsellia iudicum ecclesiasticorum atraherentur, vel per prouocationes eo deferrentur; inde fuerunt profectae appellationes, quas vocant, tamquam ab abusu. Estque talis, ab abusu dicta, prouocatio, querela de iudice ecclesiastico, potestatis suae fines egresso, hoc est, aliquid contra iurisdictionem ciuilem, siue generatim aduersus libertatem regni auso.

§. LXXVII.

Incognitae fuerunt in Gallia hae appellationes tamdiu, donec post annum MDCCCCLXXXVI. increbescerent, notante ANTONIO DADINO ALTESERRA in *ecclesiasticae iurisdictionis vindiciis aduersus Carolum Feuretum* libro VIII. capite VIII. p. 298.

§. LXXVIII.

§. LXXVIII.

Interea tum Venetis, tum Hispanis, tum Siculis, tum Gallis, tum Germanis hoc remedium saepe auxilio est contra eiusmodi appellationes.

Quin etiam appellari potest a decreto seu rescripto ipsius pontificis. Nam si de bulla vel rescripto pontificis lis est, reuerentiae causa non a rescripti concessione, sed eius executione appellandum, ut pars aduersa magis illa, quae in iudicio facta sunt, quam pontificis oraculum, impugnare videatur. CLAVDIUS FLEURY d. I. p. 753.

§. LXXVIII.

Etenim abusum appellationum ad Romanam curiam aegerrime tulisse imperatorem Henricum III., docet LAMBERTVS Schafnaburgensis apud IOANN. PISTORIVM p. 190. *scriptorum rerum Germanicarum.*

„Iamque, ait, in eo res vertebatur, ut Thuringi, improbata „synodo, sedem apostolicam appellarent. Sed rex sub attestatio- „ne nominis diuini affirmabat, se in eum, si quis id praesumis- „set, capitali sententia animaduersurum, et omnia, quae eius es- „sent usque ad interuentionem dissipaturum. „

§. LXXX.

Neque concessit imperator Conradus III., ut aliquis ciuium suorum Romam appellaret. Etenim auctor est OTTO FRISINGENSIS libro I. *de gestis Friderici I.* capite LXXII. p. 446. caesarem Ultraiectenses, quia Romam appellauerant, maiestatis reos peregrisse. Ipse imperator Fridericus I. multam ab Ultraiectennis ideo exegit, OTTO FRISINGENSIS d. I. libro II. capite III. p. 448.

§. LXXXI.

Et quod maximum est, ne in ecclesiasticis quidem controuersis appellationes permittebant Germani, sicubi talis prouocatio libertati ecclesiarum repugnabat, prout constat ex Innocentii III. pontificis, sententia, quam anno CIOCLXXXVIII. in causa abbatis Pegauiensis et Merseburgensis antistitis tulit.

Etenim reportarat ille ob accessum ad curiam Romanam quaedam priuilegia, quod moleste ferebat imperator, cogens abbatem, vt illa produceret. Interea hic prouocabat ad pontificem, quam ob causam caesar iussit, hunc monachorum praefectum munere abdicari. Multis verbis exposita haec lis est in *reliquiis MSC. omnis acui diplomatum* IO. PETRI DE LVDEWIG tomo II. p. 201 - 208.

§. LXXXII.

Imperator Fridericus II. clericos sua iurisdictione peruerse et improbe vti, est valde conquestus.

Hinc in litteris, ad Gallos anno CIO CC XXXV. scriptis, „item, inquit, in eo iniuriam perpeti ordines, quod praedicti summi pontifices *in praedictum iurisdictionis et honoris regum et principum* praedictorum, ad petitionem clericorum seu *laicorum cognitionem caussarum* de rebus temporalibus, possessionibus feudalibus, seu burgenfaticis, in *ecclesiastico foro* tractandas recipiunt et committunt, MELCHIOR GOLDASTVS parte I. *constitutionum imperialium* p. 306. §. III. IO. FRIDERICVS PFEFFINGER libro III. *VITRIARI* *illustrati*, titulo III. §. XXII. p. 437.

§. LXXXIII.

Friderico, de quo dixi, magni animi imperatori litterarumque amantissimo, res erat cum Innocentio III. homine callido et supra omnem modum ambitioso, qui multa fecit tyranno, quam Iesu Christi legato digniora. Nec filere fas est constitutionem imperatoris Ludouici Bauari, quam de iuribus imperii promulgauit anno CIO CCC XXXVIII. vbi adiectis grauissimis poenis eiusmodi appellationes prohibet.

§. LXXXIII.

Imperatorem Sigismundum prouocationem Erici, Lauenburgenfium ducis, qui anno CIO CCCC XXXIII. ob septemuiratus saxonici litem, concilium Basileense appellauerat, admodum moleste tulisse, patescit e litteris Sigismundi, anno CIO CCCC XXXV. datis.

§. LXXXV.

Imperator Fridericus III. iusserat, ab Osnabrugensibus comi-

comitem Hoiensem captiuum dimitti. Sed, quod hi Basileam appellassent, imperator eos proscripsit, IO. HENR. MEIBOMIVS parte II. *scriptorum rerum Germanicarum* p. 256.

§. LXXXVI.

Idem imperator irritam declarauit appellationem Gebhardi, praesulis Halberstadiensis, ad Sixtum III. pontificem. Is enim contra Quedlinburgensem antistitam ob pagum Ditsfurt, caussa in iudicio caesaris ceciderat. Vide libellum, qui vocatur *in Sachen Braunschweig contra Hildesheim, remissionis, ausführliche relation und Bericht* p. 359. et FRIDERICI ERNESTI KETTNERI *antiquitates Quedlinburgenses* p. 263.

§. LXXXVII.

Hinc in querelis Germanorum, quas grauamina nationis Germanicae sub imperatore Friderico III. vocant, capite X. p. 225. apud IACOBVM FRIDERIC. GEORGIVM talia leguntur: „item quod in partibus nostrae nationis, „quae ultra quatuor dietas a curia distant, omnes caussae, „maioribus, nec non electionum ecclesiarum sedi apostolicae immediate subiectarum, exceptis, in partibus terminentur.

§. LXXXVIII.

Et apud MELCHIOREM GOLDASTVM parte XXIII. *politicorum imperialium* p. 1038. querela decima anno CIO CCCC XXXXII. scripta, ita se habet: „caussae, quae in „Germania, in qua docti et iusti iudices sunt, terminari „poterant, ad *tribunalia Romana* indistincte trahuntur, quod „S. Bernhardus ad Eugenium papam scribens, valde reprobare videtur.

§. LXXXVIII.

Firmat, quae huc transcripsi, cancellarius Moguntinus, Martinus Meyr, qui Aeneae Syluio anno CIO CCCC L VII.

ita scripsit: „causae, quae tractandae terminandaeque in „his partibus fuerant, ad apostolicum tribunal indistincte „trahuntur. MELCHIOR GOLDASTVS d. l. p. 1039.

§. LXXXX.

Item hac de re valde fuit conquestus Dietherus, praeful Moguntinus, quod nempe Romam portentur lites et causae Germanorum, vbi pontifex, tamquam Apollo Delphicus oracula caneret, et pro libidine ius diceret. Quem iam pontificem pactis, toties initis, obtemperare? ac ne decreta quidem concilii Basileensis curare, quae nuper consensu omnium Christianorum facta essent, sed illa obterere aut abolere, vt Germanis pecuniam auferret, vt genti simplicissimae, tamquam fatuae, aeterno gentis opprobrio os oblineret illuderetque. PAVLLVS HACHENBERG *in historia Friderici I. Electoris Palatini* p. 100.

Loquitur autem Dietherus de Pio II. pontifice Romano, sene imperioso et auaro, qui in Germania aliquando versatus, opes viresque regionis perspexerat. Verebantur itaque Germaniae ordines, ne indomita hominis superbissimi libido totam euerteret libertatem. Est, de quo loquor, Pius II. is, qui antequam in solium pontificale eueheretur, Aeneas Syluius dicebatur. Verum, quae de potestate pontificis recte senserat et scripserat purpuratus, ea pontifex non sine dedecore deleuit ac repudiavit, IO. LAVRENTIVS MOSHEMIVS l. d. p. 818.

§. LXXXXI.

Interim ipsi ordines regni interdum pontifici se vendendi tradebant ansam. Siquidem Fridericus I. Palatinus septemuir, quum sententia aduersus ipsum ferretur, anno CIOCCCCLVIII. supremum rei sacrae antistitem appellavit, et ab Eystetteni reddi rationem sententiae, quam arbiter controuersiae creatus, pronuntiauerat, poposcit. CHRISTOPHORVS LEHMANNVS *chronicorum Spirensium* libro VII. capite CIII.

§. LXXXXII.

Idem septemuir, quum Philippum Palatinum sibi filium

lium adoptauisset, eumque heredem scripssisset anno c10cccc111. Fridericus plurimum et praesidii et auctoritatis cernens in consensu pontificis Romani, transmissis ad Nicolaum V. litteris, rogauit, vt decreto adoptionem sanciret et potestate sua iussuque confirmaret. Is statim rescriptum diuulgauit luculentum atque vtile Friderico septemuiro nouo, quo imperium, comprobata adoptione, diligenter commendauit Germanis. PAVLLVS HACHENBERG d. l. p. 35.

§. LXXXIII.

Melius et sibi et ciuibus suis et libertati Germanicae prospexerunt Saxoniae duces, qui in conuentu Numburgensi anno c10cccc1xxxviii. teste IOAN. IOACHIMO MÜLLERO parte II. *des Reichstags-Theatri Maximiliani I.* actu III. capite XXVII. p. 105. ita constituerunt §. I II.

Hinfüro zu Vorsügen, daß werntliche Personen wissentlich umb werntliche sachen nicht für geistlich gericht gezogen werden; So es aber uber mägentlichen fleiß vnwissentlich also verborgener weisse von ymants anders fürgenommen vnd erlanget würde, daß doch der cleger dem beklagten in expens condemnirt und vertheilt werde. So auch werntliche personen umb geistliche sachen, als ehebruch oder anders fürgenommen, und durch gericht beschuldiget werden, daß denselben strafe oder buße zu entledigen, er dann solch gerüchte ungenugsam angezeiget und ferfür ist, nicht aufgelegt werden etc.

§. LXXXIII.

Et iamiam anno c10ccccxxxvi. edixerat Guilielmus Saxoniae dux §. III. *der Landes-Ordnung*, ne quis ciuium suorum tum in cauffis sacris tum in ciuilibus controuerfiis ad extera iudicia prouocaret: *vor ausländischen Gerichten soll niemand stehen.* Vide FRIDERICI RVDOLPHI *Gotham diplomaticam* parte V. in appendice p. 224.

§. LXXXV.

Imperatoris Maximiliani I. prostat rescriptum anno c1010v. datum, qua multam centum marcarum auri illis dixit,

dixit, qui praeposito, senatui canonicorum Treuirensium, horum decurioni, quem decanum appellant, vel huius collegii socio redituum quidquam persolueret, quoniam hi Romae coram Iulio II. pontifice intendissent actionem Philippo, Virnebergae comiti. MELCHIOR GOLDASTVS tomo III. *imperatorum augustorum S. R. I. recessuum, constitutionum, ordinationum et rescriptorum* p. 659.

§. LXXXVI.

Quum anno MDCCXII. quidam appellassent aulam Romanam ob sententiam, quam tribunal supremum camerale pronuntiauerat, appellantis irrogata fuit multa ingentis pecuniae.

Verba sententiae transcribam: daß denselben beklagten IIII. appellation von einer Vrtheil an diesem Keyf. Chammergericht gesprochen, an Babstliche Heiligkeit gethan, demselben Chammergericht insinuiert, als zu schmach, veracht und verlezung Keyf. Maieftat hoheit und zu Abbruch derselben Maieft. und des heiligen reichs obristen iurisdiction, freuenlich fürgenommen, keins wegs gezimpt, sie auch derhalben in die Peen des rechten und ander mercklich buß und straf verwirckt haben, darinn wie sie gefallen seyn, erkleren, und solch peen, buß, verwirckung hie mit dieser Vrtheil auf 100. marck löetigs Golds in den keyserlichen und reichs fiscum zu bezahlen, messigen, und ferner erkennen, daß dieselben beklagten dem genandten fiscal kosten und schaden darumb erlitten, auff rechtlich messigung ausrichtien sollen. vide RAPHAELIS SEILERI cammergerichts bey und endurtheil p. 50.

§. LXXXVII.

Quid hac de re actum sit, Carolo V. imperante, qui eiusmodi prouocationes aegerrime tulit, docet caput V. *grauaminum Norimbergensium*, quae anno MDCCXIII. fuerunt exhibita hunc in modum:

„Quum nedum iuris ratio, sed et rei ipsa series postuler, vt distincti sint iurisdictionum limites, et vt quilibet ordinarius suis sit finibus contentus, alterumque in exercenda iurisdictione non disturbet: minime tamen pontifices Romani pro tempore existentes,

„stentes, aequitatem hanc communem considerarunt, sed neglecta
 „hac, ad petitionem personarum ecclesiasticarum, *laicos* non ra-
 „ro *in caussis* etiam *prophanis*, puta hereditatum, aut pignorum,
 „et in *prima* quidem *instantia*, coram se *Romam citari* ac in ius
 „vocari fecerunt. Quae res nedum ita, vt praedictum est, in ius
 „vocatis, sed et *totius Romani imperii ordinibus* cedit in iactu-
 „ram, perniciem, contemptum ac iurisdictionis dehonestationem
 „deminutionemque. „ IACOBVS FRIDERICVS GEORGIVS
 d. l. p. 336. sq. et vir cum in his caussis exercitatus, tum in rebus
 Germanicis multum et saepe versatus HENRICVS GOTTLIEB
 FRANCVS de *grauaminibus nationis Germanicae Norimbergen-*
sibus p. 18. sq.

§. LXXXXVIII.

Claris argumentis signisque iam lucet, imperato-
 res ordinesque, quos saeculares vocant, de libertate ec-
 clesiarum Germanicarum satis superque cogitauisse, ac
 rationem salutis earum habuisse plurimam. Si quam er-
 go ecclesiasticae libertatis oppressionem sensit Germania,
 quam tamen frequentissimam esse, explorata est veritas, hoc
 incommodum ipsis adscribendum foret praesulibus. Sunt
 hi religionis sane studiosissimi et pertinaces ecclesiasticae
 suae conditionis defensores. Nihil etiam intermittunt,
 quod probare principes possit, quum et ingentis impensae
 palatia et domos superbe instruunt. Immemores tamen,
 nisi principes imperiique ordines forent, se meliori con-
 ditione futuros, quam Italiae aliorumque regnorum prae-
 sules. Doctrina enim, quam ADAMVS CONTZEN de
pace Germaniae capite III. p. 436. proposuit, quod nimi-
 rum imperium in Germania sit per ecclesiam et primaria
 membra imperii suam dignitatem habeant, quia sint eccle-
 siastici, tota ex fictis commenticiisque rebus constat.





SECTIO TERTIA. DICENDI ORDO.

- §. LXXXXVIII. *Aridae et ieiunae rationes, quibus fucata pontificis maiestas nititur.*
- §. C. *Germaniae quidam populi, qui omnia cum superstitiosa sollicitudine et miseria credunt. Nemo, nisi imbecillus animus pontificis auctoritatem concipit.*
- §. CI. *Quum plerique superstitione anili sunt imbuti, mirum non est pontificis maiestatem fuisse corroboratam, hocque malum ingrauescere in dies per legatos pontificales.*
- §. CII. *Alii sunt legati pontificis primarii, alii, quos nuntios nominant.*
- §. CIII. CIIII. *Horum iura.*
- §. CV. CVI. *Vetustas eiusmodi legatorum.*
- §. CVII. *De legatis natis, immunita ac debilitata horum auctoritas.*
- §. CVIII. *Collatio legatorum et proconsulum, quam pontifices fecerunt. Insignia legatorum pontificiorum.*
- §. CVIII. *Ad hos prouocari nequit aliter nisi gradatim. Instantiae, ut vocant, iudiciorum sacrorum.*
- §. CX CXI. CXII. *Fora sacrarum in Germania prouinciarum, alterum altero superius.*
- §. CXIII. *Duplicem antistites Germanici suscipiunt personam, eorumque vicarii.*
- §. CXIII. *Qua distinctione neglecta, libertas ecclesiarum Germanicarum permultis onerata est malis, quae in infinitum serpsere.*
- §. CXV. CXVI. *Idcirco qui appellarunt vicarium antistitis Coloniensis ob controuersias ciuiles, occasionem captauerunt prouocandi ad pontificis legatum.*
- §. CXVII. *Prudentia Francisci Ludouici antistitis Treuirensis et cura pro libertate Germaniae.*
- §. CXVIII. *Discrimen caussarum sacrarum et profanarum.*
- §. CXVIII. CXX. CXXI. CXXII. *Enumerantur illae, et quae his sunt*

sunt propinquae, et quae mixtae sunt naturae.

- §. CXXXIII. De *caussis profanis. Lites de his vicarii praesulum, vulgo officiales, diiudicant, non tamquam antistitum vicarii, sed qua principum vicem supplent.*
- §. CXXXIII. *Lites ordinis sacri de clientelis sunt caussae profanae.*
- §. CXXXV. CXXXVI. *Necessitas novae legis latioris, qua fines regantur caussarum mixti fori et sacrarum. Illustratur haec res exemplo. Optata, ne antistitum vicarii de rebus profanis possint cognoscere.*
- §. CXXXVII - CXXXVIII. *Forma iudicii, quod pontificalis exercet legatus. Formula sententiae et edicti, vulgo mandati. Proponitur exemplar, qua ratione pontifices controuersias Germanorum tractauerunt.*
- §. CXXX. *Auctoritas, quam legatis suis dare consuevit pontifex, ad negotia facienda.*
- §. CXXXI - CXXXIII. *De supremo pontificis tribunali, cui rota nomen.*
- §. CXXXV. *Ratio multitudinis caussarum, quae ad hoc iudicium deducuntur.*
- §. CXXXVI. *Prima Germanorum legis datio contra legatos pontificis, qui manus sine intermissione porrexerunt in res Germanorum. Verba pactionis Ferdinandi III.*
- §. CXXXVII - CXXXVIII. *Secunda legis latio anno MDCLIII. Quae illustratur.*
- §. CXXXIX. *Tertia et quarta legis datio aetate imperatorum Leopoldi et Iosephi.*
- §. CXXXI. *Quinta legis latio quum Carolus VI. ad reipublicae Germanicae gubernacula accederet.*
- §. CXXXII - CXXXIII. *Ratio huius sanctionis. Germani praesules magis inclinati ad pontificis partem, quam ad libertatis suae iura.*
- §. CXXXV - CLVIII. *Frequentia facinorum, quibus pontificii legati manus iniecerunt Germanorum tribunalibus. Exempla Fürstenbergii, Rensingii, consiliariorum Colonensis antistitis, Counottii, Auwachiorum, Redingii, Thoruniensis antistitae, Amersbeckii, Grasi, Creuzlingensis praesulis, Huigenii, Sierstorffii, Piccartae, aliorum.*
- §. CLX. *Dominatus pontificalis, quo opprimere studet Germaniam, clarissima documenta.*
- §. CLXI. *Fucatae quas horum facinorum dant rationes, in primis BELLARMINVS.*

SECTIO TERTIA
DE
LEGATIS PONTIFICALIBVS
ET DE SUPREMO TRIBVNALI ROMANO
ROTAM VOCANT IN REM GERMANORVM
IUDICIARIAM SE INFERENTIBVS
ET INTRVDENTIBVS.

§. LXXXVIII.

Tametsi inuictis iam comprobatum fuit argumentis et quidem ab ERNESTO SALOMONE CYPRIANO in optimo et vtilissimo libro *vom Ursprung und Wachstum des Papstthums*, DAVIDE BLONDELLO *de la primauté en l' Eglise* et IOANNE LAVNOYO tomo VI. epistola vltima p. 402. sqq. pontificem Romanum neque vicarium esse Iesu Christi, neque supremum mundi dominum; nihilo tamen secius praefulem Romanum re ipsa haec iura exercere, moti admiratione, conspiciamus, ipsumque in eorum possessione vel quasi consistere videmus.

§. C.

Interim illius auctoritas non vbiuis aequae est magna. Enimvero ille vel ab infima plebe Germanica pro regionum diuersitate diuersa colitur reuerentia et obseruantia, ita, vt, docente IOACHIMO CHRISTOPHORO NEMEITZIO p. 251. *Der Nachlese besonderer Nachrichten von Italien*, in ditionibus Paderbornensibus et Monasteriensibus pontifex paene deus habeatur, quem tamen Sueuica plebs tanti non facit. Quin etiam Romae dantur homines, qui acribus verbis increpant illos imperatores, qui in culpa fuerunt, quod pontificis auctoritas ad tantum ascenderit fastigium, adeo vt caput aperire videas quosdam, quum aedes Crescentiorum praetergrediuntur, quippe qui insultanti-

tantibus in omnes pontificibus se fortiter opposuerunt. IO. GEORG. KEYSLER l. d. p. 635. Adde DAVIDEM BLONDELLVM de *formula regnante Christo* p. 190. §. III.

§. CI.

Exercent igitur pontifex sua iudicia tueturque suam auctoritatem ope legatorum, quos instar proconsulum et praesidum prouinciae per Europam circummittit, quibus tamen sine litteris, quas vocant, credentialibus fidem haberi vetuit pontifex, LVDVICVS ENGEL in *collegio vniuersi iuris canonici* libro I. titulo XXX. n. 8. p. 191.

§. CII.

Loquor enim de legatis, quos opponunt illis a latere vocantque cum mandati formula, FRANCISCVS BOSQVETVS l. c. p. 225. Mitti hos ad exemplum discipulorum Christi, auctor est INNOCENTIVS III. libro III. epistola CIII. p. 628. adeo vt, quod per hos pontifex agit, per se ipsum fecisse censeatur. Et sicut Deus facit angelos suos spiritus illosque mittit, ita pontificem imitari Deum, dum legatis vtitur, ait iste libro III. epistola XVI. p. 531.

§. CIII.

Eiusmodi legatus alter pontifex vocatur, obseruante IANO A COSTA in *commentariis ad decretales Gregorii VIII.* p. 282. Hos iurisdictionem exercere propriam, non delegatam idem auctor est p. 150. Quare muneri eorum mors pontificis finem non facit, idem p. 154. Curant autem primum in prouinciis supremam in ecclesiasticis gubernationem et inspectionem, dein principes ac plebem in fide et amore erga pontificem conseruare student, tum constitutiones pontificales in vsum deducunt, aut, si hoc fieri nequit, pontifici id significant, postremo iurisdictionem quotidie exercent, et quae ad salutem ecclesiae facere videntur, obseruant. Docent hoc auctoritates legatorum, quas facultates vocant, quarum summam dabo infra §.

CXXX. Cuncta enim hic redeunt ad potestatis formam, teste IO. BAPT. cardinali DE LVCA *discursu XXXIII. ad concilium Tridentinum* n. 33.

§. CIII.

Quae sint eorum negotia in Gallia Belgioque, exposuit BERNHARDVS ZEGERVVS AB ESPEN l. c. titulo XXI. §. XVII. p. 160.

§. CV.

Vetustum est et iam saeculi V. institutum, quo Romanae legationes in aula regia per longum temporis intervallum haeserunt. Sic Leo M. qui anno CCCCXXX. pontificatus coepit praeesse, Iulianum misit, ut provide-
ret, ne haeresis Nestoriana vel Eutychniana inualefceret. LEO MAGNVS epistola LXXXVI.

§. CVI.

Postea saeculo VI. tales legati et quidem Iustiniano imperante, apocrisarii, responsales fuere dicti. PETRVS DE MARCA d. l. libro V. capite XVI. IANVS A COSTA l. c. p. 150. BERNHARDVS ZEGERVVS AB ESPEN l. c. p. 153. Interim et qualitas et potestas legatorum pontificis inde a Nicolao I., qui rei Christianae anno DCCCLVIII. praeesse coepit, repetenda videtur. IVSTVS HENNING. BOEHMER libro I. titulo XXX. §. VIII. *iur. eccl. Prot.*

§. CVII.

Quo maiori autem splendore praediti essent legati, praesulibus quibusdam stabilem atque perennem legationis curam mandarunt pontifices, eosque legatos vocarunt natos. Verum Innocentius III. horum infregit iura, effecitque, ut ad legatos missos cuncta remearet auctoritas, hique tamquam pontificis vicarii haberentur. Quare Clemens V., pontifex, cap. 2. X. *de officio legati* in VI. iussit, tales legatos pro ordinariis putari in legationis suae prouinciis. Idcirco eis prouincia sumtus suppeditare debebat necessarios,

rios, id quod vox NECESSITAS in iureiurando antifi-
tum subobscurè significare videtur.

§. CVIII.

Huiusmodi legatos ad exemplum proconsulum et
praesidum mitti, docet cap. 2. X. *de officio legati*. Quem-
admodum vero illi se venerabiles insignibus imperii fece-
runt et cum cetero habitu se augustiores tum maxime, vbi
consulatu erant functi. duodecim, vbi praetura, demum
sex fascibus cum totidem securibus praebuerunt, EZE-
CHIEL SPANHEMIVS *de usu et praestantia numismatum*
tomo II. dissertatione X. p. 92. ; ita quoque legati pontifi-
cis vtuntur pontificalis dignitatis signis, vtpote vestibus
rubris, equo frenato stratoque, freno et calcaribus auratis
alboque dorsuali. BERNHARDVS ZEGERVVS AB ESPEN
l. d. p. 157. §. XXV.

§. CVIII.

Potissima legatorum ratio, quae hic consideranda ve-
nit, est appellatio, quae ex decreto concilii Tridentini
sessione XXIII. *de reformatione* capite XX. fieri debet pe-
detentim et gradatim (LXXIII.), adeo vt vetitum hodie sit,
statim appellare legatum pontificis.

Tot vero ecclesia habet dignitates cum iurisdictione, quot syno-
dos. Igitur tot iurisdictionum numerant gradus. Prima synodus
est episcopi, nisi forte, vt debes, et aduoces archidiaconos et ar-
chipresbyteros. Secunda synodus est omnium episcoporum to-
tius prouinciae, cui praeesit metropolitanus. Venio ad tertiam
synodum, quae est episcoporum multarum prouinciarum, quae
vocatur dioecesis primatis. Si vltra numeres synodos multarum
dioecesium, occurrent tibi patriarchae. Progredere denique ad
τῆς οἰκουμένης synodum, quae tibi dabit summum pontificem.
FRANCISCVS BOSQVETVS l. d. p. 5.

§. CX.

Vsitatus est in Germania mos ac tritus, vt, v. g. in Os-
nabrugensi dioecesi, primum lis deducatur in iudicium
archidiaconi; deinde appelletur episcopi vicarius, vulgo
officia-

officialis; tum prouocetur ad metropolitanum, qui est archiepiscopus Coloniensis; ad haec, si cui illius displiceat sententia, appellet legatum pontificis, qui Coloniae Vbiorum commoratur; postremo, vbi nec heic vincat causam, ad supremum pontificale tribunal, rotam vocant, prouocare queat. Vide die *Nachricht von der iurisdiction des Officials zu Osnabrück* ap. IO. PAVLLVM KRESS. in der *Erleuterung des Archi-Diaconal-Wesens*, parte II. p. 138.

§. CXI.

Idem iuris esse in dioecesi Hildesienfi, perhibet IOACHIMVS BARWARDVS LAVENSTEIN in *historia diplomatica episcopatus Hildesienfis* p. 179. sq.

§. CXII.

Par ratio est aliorum episcopatum Germaniae, in primis Treuirensis archiepiscopatus, in quo duo constituti sunt vicarii, vulgo officiales, quorum alter praest Treuirensi, alter Confluentino consistorio, a quibus ratione causarum ecclesiasticarum ad legatum pontificalem, qui Coloniae degit, prouocatur, et ab hoc lis Romam portatur. IOAN. IACOB. MOSER in *dem Staats-Recht des Churfürstlichen Ertzstifts Trier* capite XIII. §. XXXIII. p. 201. sq.

§. CXIII.

Quum vero Germanici antistites duplicem sustinent personam, alteram tanquam regionum domini, alteram qua praesules; et officiales sunt illorum vicarii: factum inde est, vt officiales praeter cognitionem de disceptationibus ecclesiasticis sibi sumserint facultatem iudicandi de reliquis causis ciuilibus. Quapropter vicarius praesulis Leodiensis, Monasteriensis, Coloniensis alique vna cum regimine prouinciae iurisdictionem exercent ciuilem. GEORG. MELCHIOR DE LVDOLF *de iurisdictione officialium in causis ciuilibus* volumine I. *observationum forensium* p. 323.

§. CXIII.

§. CXIII.

Ex quo deinde tot incommoda tamquam ex equo Troiano in rempublicam germanicam redundarunt. Si- quidem litigantes coram vicarii tribunali in caussa plane ciuili ansam arripuerunt appellandi legatum pontificis.

§. CXV.

Propterea supremum imperii tribunal Wezlariense perquam moleste fert, si quis in controuersia ciuili prouocet a praesulis Leodiensis vel Monasteriensis vicario, ad Colonienfis antistitis vicarium, vulgo officialem. GEORG. MELCHIOR DE LVDOLF *de iurisdictione officialium in caussis ciuilibus* aphorismo XVI. p. 361. Inde tamen factum, vt Colonienfis vicarius persuaderet praesuli Colonienfi, cameram imperii obstare atque officere iuribus eius metropolitice, prout patet e litteris, quas antistes ille ad camerae iudicium et ad iudicem camerae anno MDCCXXIII. perscripsit, LVDOLF. c. l. p. 372-378.

§. CXVI.

Nemo non videt, vicarium Coloniensem, dilatando fines iurium archiepiscopi metropoliticoꝝ, vehementer minuere auctoritatem Germaniae, et libertatem ecclesiarum Germanicarum frangere, et leges imperii principales conuellere, perrumpere infirmareque.

§. CXVII.

Sapientissime igitur egit et honorem regni Germanici feliciter curauit Franciscus Ludouicus, quondam antistes Treuirensis, dum anno MDCCXVIII. prohibuit vicarios suos, ne de caussis ciuilibus cognoscerent. IO. IACOBVS MOSER d. l. p. 202. Non video itaque qua ratione IO. A DEEL in dissertatione *de iurisdictione* §. XII. vicariis antistitis Treuirensis vindicauerit ius citandi eos, qui proxime parent caesari, immediatos vocant, et potestatem ei ad-

scripserit, propter causas ciuiles eos hodierno die remorandi et retinendi, vulgo arresto constringendi.

§. CXVIII.

Quo autem eo rectius intelligas, quid illis, qui sacris addicti sunt Romanensibus, notent causae ecclesiasticae et ciuiles, velim, scias, ab eis causas ecclesiasticas sic distinguui, vt primum aliae sint sacrae, vulgo mere spirituales ex sua natura, aliae deinde ex his pendentes, postremo aliae mixtae, quae profanum aliquid sacro habent annexum.

§. CXVIII.

In illarum, quae sacrae sunt, numerum referunt, quae de fide Christiana, mysteriis vulgo sacramentis, eorum administratione agunt, et circa ecclesias denique et caerimonias ecclesiasticas versantur. Hinc crimina, in quibus homines pestiferis opinionibus corrupti haerent, qui scelerata lingua deum sanctosue laceffunt, item iura matrimonii rebus laeri fori adnumerant.

§. CXX.

Causae, quae ex sacris pendent, quae v. g. ex matrimonio contrahendo vel contracto oriuntur, quales sunt lites de diuortiis, saeuitia, stupro, agnitione partus, summa dotis, item, si dubitatio affertur: an quis e legitimo toro sit procreatus? Huc pariter referunt violationes, spoliationes templorum, sacrilegia, vsuras et eiusmodi crimina ecclesiastica siue a laicis siue a clericis suscepta.

§. CXXI.

In grege causarum mixti fori adnumerantur lites de beneficiis, iure patronatus, foundationibus, decimis maioribus, minoribus et noualibus, tum in possessorio tum in petitorio. A mixti fori controuerfiis non seiuncta esse existimant omnia iura, seruitutes, redditus et fructus quosunque ecclesiasticos, item testamenta et legata ad pias causas. Lites clericorum cum reales tum personales tum crimi-



criminales his adnumerant, item disceptationes de iniuriis, quibus clerici a laicis afficiuntur; porro lites viduarum et miserabilium personarum atque eorum, quibus iure experiendi potestas fuit denegata, denique illorum, qui foro suo renuntiauerunt, et iurisdictionem prorogauerunt ecclesiasticam. Vide *constitutiones synodales episcopatus Constantiensis*, quae anno CIO IOCVIII. sunt promulgatae, apud IO. IACOBVM MOSERVVM *in dem Staats-Recht des Fürstl. Hoch-Stifts Costantz*, capite VIII. §. VIII. et X. p. 115. sq. adde MARTINVM SCHRADERVVM *de caussis fori ecclesiastici*.

§. CXXII.

Illud permagnam difficultatem habere videtur, quae nam sint mixti fori caussae? Aiunt quidem, eas in hoc numero esse ponendas, quae inter caussas sacras et profanas sunt mediae, adeoque disceptari queant tum a iudice ordinis sacri, tum a magistratu ciuili. Cuius rei fundamentum in eo ponunt, quoniam tales caussae earum sint qualitatum, vt profani quidpiam in eas adhaeresceret, quamuis generatim sint sacrae. Sic vbi de opinione, a vera Christianorum doctrina aberrante, haeresin vocant, disceptatur, tunc caussa est sacra, quum vero de multatione puniendoque maleficio agitur, res erit fori mixti. Quocirca pleraque crimina, v. g. quando Deus scelestis lingua fuit laecessus, fortilegium, sacrilegium, haeresis, periurium, vsura, falsum circa litteras pontificales admissum, concubinatus, fornicatio quando ad poenam agitur, mixti habentur fori. FRANCISCVS SCHMIER *in iurisprudencia canonico-pontificia* libro II. *tractatu* I. capite III. sectione III. p. 68. LVDOVICVS ENGEL d. l. libro II. titulo II. n. 75.

§. CXXIII.

In numero caussarum ciuilium testamenta, quibus pia legata continentur, ponit concilium Tridentinum sessione XXII. *de reformatione*, capite VIII. item caussas sacras, qua-

tenus in illis de facto tantummodo litigium est; ROBERTVS KOENIG in *principiis iuris canonici* libro II. titulo I. n. 58. Deinde ratione iuriturandi fluctus in simpulo excitant: an videlicet sit res mixti fori? Affirmantque eo casu, quo de fide et iureiurando vel obseruando vel negligendo agitur, FRANC. SCHMIER d. l. n. 86. Item si quaestio est de iure patronatus: num sit fundi accessio, annexumue praedio? respondent esse controuersiam mixti fori. Pariter quaerunt: vtrum restitutio in integrum, quam rogat iudicem ecclesia cum laico ius experiendi gratia, sit causa fori mixti? quod complures affirmant, multi vero negant, quos FRANCISCVS SCHMIER n. 93. sqq. enumerat, ipseque ab affirmantium parte se stare, enuntiauit.

§. CXXIII.

Probe etiam obseruandum erit, lites ordinis sacri clientelares in numerum causarum fori mixti referri non posse, siquidem ipse pontifex iussit, clerico vasallo actionem intendi coram iudicio domini saecularis, cap. 6. X. *de foro competenti*.

§. CXXV.

Valde interea conduceret, si dubia, quae de foro legitimo, vulgo competente, et de qualitate controuersiarum, incite interdum et incite ac inepte mouentur, regni constitutione e medio tollerentur. Quin immo satius esset, et libertati ecclesiarum Germanicarum valde expediret, si dogmata, quae de mixti fori rebus excogitauit ordo sacer, adeoque nullo fundamento sunt nixa, abrogarentur.

§. CXXVI.

Peruidit hoc iam elector Brandenburgicus, quum Gallicae rex vellet, vt lis, quam dux Aurelianensis Neoburgico propter Palatinum inferebat, anno MDCLXXXVIII. ad pontificis arbitrium reuocetur. Nam elector id haud ferendum censebat, praesertim, quum florente quam maxime

me pontificali dominatu in numerum querelarum imperii iam relatum fuisset, tales causas ad pontificis subsellia at-trahi. SAMVEL DE PVFENDORF *de rebus gestis Friderici Wilhelmi magni electoris Brandenburgici* libro XVIII. §. XV. p. 1230.

§. CXXVII.

Supereft, vt duobus verbis de tribunali legati pontifi-calis dicam, quod vulgo nuntiaturam generalem vocant, vbi auctoritates, protocolla nominantur, et cuncta, quae ibi peraguntur, sermone latino conscribuntur. Causae, quae ibi tractantur sunt vel primi fori, vulgo simplicis que-relae, vel appellationis. Legatus sibi iure peritum deligere solet, cui auditor nomen est. Designantur quidam scribae, vulgo notarii nuntiaturae. Legatus in principio libelli compellatur: *illustrissime ac reuerendissime Domine (cum po-estete legari de latere) nuntie apostolice*. Faciam, vt legas hic sententiam, quam is, quem legatus, qui Coloniae com-moratur, in locum suum substituit, anno CIO IO CC XXIII. pronuntiauit:

Ioannes Carolus Antonellus I. V. D. protonotarius apostolicus S. nunciaturae ad tractum Rheni et partes inferioris Germaniae auditor generalis causae seu causarum ac partium infra scripta-rum iudex commissarius ab illustrissimo et reuerendissimo domi-no nuncio apostolico specialiter deputatus. Christi nomine in-uocato pro tribunali sedentes et solum Deum prae oculis habentes per hanc nostram definitiuam sententiam, quando iurisperitorum consilio in his scriptis ferimus in causa et causis quae coram no-bis in prima ceu alia veriori versae fuerunt et vertuntur instantia inter illustrissimum capitulum cathedralis ecclesiae Osnabrugensis ex vna et reuerendissimum D. officialem curiae episcopalis ibi-dem ex altera partibus de et super manutentione in possessione cognoscendi autoritate ordinaria litis instantia causas R. R. D. D. canonicorum, vicariorum, caeterorumque appositorum praefatae cathedralis ecclesiae rebusque aliis in actis deductis dicimus, pronunciamus, sententiamus, decernimus et declaramus, dictum reuerendissimum D. officialem manutenendum, defendendum et conseruandum fore et esse, prout manutenemus, defendimus et

conseruamus, et manuteneri, defendi ac conseruari mandamus in
 qujeta et pacifica possessione cognoscendi in dicta prima litis in-
 stantia autoritate ordinaria praetactas causas reuerendissimorum
 dominorum canonicorum, vicariorum caeterorumque apposito-
 rum cathedralis ecclesiae Osnabrugensis et quodcunque manda-
 tum de manutendo desuper necessarium et opportunum decer-
 nendum fore et esse, prout decernimus et relaxamus partemque vi-
 ctam victrici in expensis condemnamus, quarum taxationem in
 posterum de iure reseruamus, et ita dicimus, pronunciamus, de-
 cernimus, declaramus, ac definitiue sententiamus non solum praem-
 issis sed et omni alio meliori modo. datum Coloniae r. Septem-
 bris 1724.

Ita pronunciaui Ego Ioannes Carolus Antonellus auditor
 generalis nunciaturae et iudex commissarius.

Vide IO. PAVLLI KRESSII *rechtbegründete vollständige Er-
 leuterung des archidiaconal-Wesens* parte II. p. 138.

§. CXXVIII.

Formam edictorum siue mandatorum, quae legatus
 ratione controuersiarum edicere solet, discere poteris e
 tomo XI. *der Europäischen Staats-Cantzley* ANTONII
 FABRI p. 90. seqq.

Nomine suo praemisso edicere solet legatus v. g. *tamquam sa-
 crae sedis apostolicae ad tractum Rheni aliasque inferioris Ger-
 maniae partes cum potestate legati de latere nuncius et iudex
 caussae seu caussarum ac partium infra scriptarum.*

Huiusmodi edicto ita subscribi solet: „de mandato illustri-
 „simum et reuerendissimi domini mei archiepiscopi et iudicis apo-
 „stolici supra memorati N. N. nunciaturae Coloniensis caussarum
 „notarius subscripsit. „

§. CXXVIII.

Qua ratione olim controuersiae Germanorum a pon-
 tifice eiusque legatis pertractatae fuerint, docet tomus II.
reliquiarum MSC. omnis aevi diplomatum IO. PETRI DE
 LVDEWIG p. 201-208. et p. 317-329. Adde CAROLI
 MEICHELBECKII tomum II. *historiae Frisingensis*, parte
 II. p. 35-39.

§. CXXX.

§. CXXX.

Auctoritatem, quam pontifex legato facere solet, obseruante FRANCISCO ZYPÆO in *iure pontificio nouo siue analytica postremi iuris ecclesiastici enarratione*, libro I. titulo *de officio delegati et speciatim quidem de officio legati* p. 47. 48. tomi I. *operum eius*, ita se plerumque habet :

„Vt scilicet legato potestas sit data I. Quæuis loca sacra etiam
 „regularia, et mendicantium visitandi, corrigendi, mutandi per
 „se vel per alium II. contra inobedientes, falsarios, usurarios, ra-
 „ptores, incendiarios, et quoscumque criminosos etiam exemptos
 „procedendi, puniendi. III. Causas et appellationes committen-
 „di, etiam de plano et sine strepitu. IIII. Poenas etiam pecunia-
 „rias statuendi. V. Iuramentum ad effectum dumtaxat agendi, re-
 „laxandi. VI. a quibusuis censuris et poenis simpliciter vel ad cau-
 „telam absoluedi. VII. ab homicidio non voluntario, a periurio
 „absoluedi, ab adulterio, incestu, fornicatione, VIII. et usura-
 „rios excommunicatos in vtroque foro VIII. simplicia beneficia
 „in parochialibus conferendi, X. dummodo fructus et distributio-
 „nes xxiiii. ducatos de camera non excedant secundum commu-
 „nem aestimationem, XI. super publica honestate, etiam in con-
 „tractu, et prole suscepta dispensandi, dummodo mulier rapta
 „non fuerit. XII. Prolem susceptam et suscipiendam legitimandi.
 „XIII. Bona Ecclesiastica in emphyteusi trium generationum quin-
 „que ducatis annuis grauandi, et grauata confirmandi, quæ gra-
 „uandi concessio committenda duobus coniunctim seruata Const.
 „Pauli P. P. II. XIII. literas monitoriales et significauit dandi XV.
 „Indulgentias concedendi C. aut plurium dierum citra annum, et
 „in vna vel duabus festiuitatibus septem annos, totidemque qua-
 „dragenas ad quinquennium XVI. tempore interdicti celebrari
 „permittendi, ianuis clausis, et interdictis exclusis. XVII. super
 „esu carnium, et lacticiniorum dispensandi XVIII. In partibus hæ-
 „reticorum vnum vel plures vicarios deputandi, vbi episcopi fa-
 „cultates exercere non possunt, cum potestate loca exempta visi-
 „tandi, corrigendi. XVIII. fructus bonorum ecclesiasticorum et
 „ipsa beneficia et bona Ecclesie a raptoribus restituta ad valo-
 „rem mille scutorum in pios vsus applicandi. XX. vt catholici
 „conducant bona ecclesiastica, et non teneantur ad restitutionem.
 „XXI. Super matrimonio apud hæreticos contracto dispensandi,
 „sed de nouo contrahant. XXII. Muliere lapsa in hæresin eum

VIRO

„viro dispensandi, vt cum eo in matrimonio maneat, prolem legitimam declarando. XXIII. dispensandi super quarto simplici, tertio et quarto consanguinitatis et affinitatis gradibus. XXIII. Prolem legitimam, XXV. altare portatile concedendi, XXVI. dispensandi super defectu natalium ad ordines sacros, modo spurii non sint imitatores parentum, eosdemque habilitandi ad beneficia, etiam canonicatus cathed. et in collegiata ad dignitates etiam primarias. XXVII. A simonia absoluendi in collegialibus et parochialibus beneficiis. XXVIII. dispensandi super cognatione spirituali. XXVIII. fructus simoniace perceptos in pios vsus applicandi vel remittendi. Generatim tamen nuntiis praescribitur, vt procedant sine praedictis ordinariis, et non derogent concil. Tridentino. Residere autem intra commissam provinciam iubentur, aut si aliquanto tempore abesse debeant, consuetos officiales cum debitis salariis relinquere. Leo X. in Conc. Lat. P. M. S. dec. h. t.

§. CXXXI.

Quod ad tribunal pontificis supremum attinet, vocant illud rotam Romanam, non erit, vt verbosus sim in eo describendo, quandoquidem IVSTVS HENNING. BOEHMER in praefatione, quae ornat DAVIDIS MEVII *decisiones* de hoc iudicio accurate et exquisite egit. Tu etiam legere poteris librum, qui inscribitur *tableau de la Cour de Rome* parte III. capite III. p. 247. sqq. in primis IOANN. BAPTISTAE cardinalis de LVCA *relationem Romanae curiae forensis discursu* XXXII. tomo III. *operum* p. 94-113. et MAXIMILIANVM MISSON p. 939. sq. *der Reise nach Italien.*

§. CXXXII.

Faciam, vt legas, quae hic de illo commentatus est tribunali :

Ferner kan man auch wesentlich hören, wie der Auditor von der Rota, und die Referendarii von denen beyden signaturen, von den Advocaten der streitenden Partheyen, informiret werden. Die Rota hat ihren Namen von derienigen zwölff Tafeln, woran die zwölff Auditores derselben sitzen, und

und welche als ein Stern formiret, so daß ein ieder Auditor allein sitzet, und von den andern abgefondert ist. Dieses ist das höchste Gericht in Rom, und gleichsam das Päbstliche Parlament. Es bestehet selbiges aus zwölf Prelaten, unter denen ein Teutscher, ein Franzos, und zwey Spanier seyn müssen, welche von dem Kayser und gedachten Cronen ernennet werden; die übrige acht seynd Italiener, und darunter drey aus Rom, einer von Bonomen, einer von Ferrara, einer von Venedig, einer von Meyland, und einer aus Toscana, gebürtig. Ein ieder Auditor in diesem Gericht hat vier Notarien unter sich, und der älteste Auditor vertritt die Stelle des Präsidenten. Alle Mon- und Freytag versammeln sie sich in dem Apostolischen Palast, wovon jedoch die Zeit der gewöhnlichen Vacanz ausgenommen ist; wann aber der Pabst sich in dem Palast des Quirinals aufhält, so kommen sie in der Canzley zusammen, und hat ieder ungefehr 1000. Scudi jährlichen Einkommens. An diese Rota appelliren alle Einwohner des ganzen Kirchen-Staats, welche sich in ihren bey den niedrigen Gerichten empfangenen Vrtheilen grauiret zu seyn erachten, und so ferne man sich eines guten Vrtheils getrausten will, muß man drey gleich-lautende Sentenzen, als eine von den vier ersten Auditoren, die andere von den vier folgenden, und die dritte von denen vier letzten haben. Hiernächst wird ein Proceß nicht auf einmahl und zugleich von ihnen ausgemacht, sondern sie geben so viel Vrtheile, welche sie decisionen nennen, als strittige Punkte in dem Proceß seynd. „Iedoch kan man nach allen diesen erhaltenen Sentenzen seine Sachen in der so genannten signatura gratiae von dem Pabst selbst noch übersehen lassen, welches in Form einer supplication geschiehet.

„In dem Monat Iulio, und zwar in der ersten Woche, sengt die Vacanz dieses Gerichts an, da dann die Glieder derselben, nach der letzten Sizung in dem Apostolischen Palast, von dem Pabst bey einem Mittags-Mabl herrlich tractiret werden, und empfängt ein ieder von demselben hundert

„Kronen in Gold, der älteste oder Präsident aber zwey hun-
 „dert Kronen. Wann nun diese Vacanz den zweyten October
 „ein Ende nimmet, so wird die Rota wieder mit grosser Pracht
 „eröffnet, indem die zwey jüngsten Auditores in ihrem so-
 „lennen Habit auff Maul-Eseln nach dem Ort ihrer Versamm-
 „lung reiten, denen eine ansehnliche Cavalcade nachfolget,
 „wozu alle Cardinale, Ambassadeurs und Printzen, zwey von
 „ihren Edelleuten mit denen besten Pferden schicken, wobey
 „sich auch viele Advocaten, Notarien, Procuratores und an-
 „dere Practici zu Pferde einfunden. Die andern Auditores
 „seynd alsdenn schon in ihren Carossen nach dem Palast ge-
 „fahren, und wenn sie nun alle beysammen, so thut der
 „jüngste Auditor eine Rede in Lateinischer Sprache, derglei-
 „chen an andern Orten gewöhnlich ist, wann ein Parlament
 „eröffnet wird. Ein ieder von diesen Auditoren hat die Ge-
 „walt, daß er alle dieienigen zu Doctoren in beyden Rechten
 „machen kan, welche er tüchtig dazu befundet.

§. CXXXIII.

Controversiae quae hic disceptantur et diiudicantur,
 verbis vtar DE LVCA l. d. num. 4. 59. 199. p. 102. 199. eo
 potissimum redeunt:

„Alia vero, inquit, explicare consuevit (pontifex) in capella
 „siue in camera, cum ope, et consilio suorum cappellano-
 „rum (quales proprie rotae auditores appellantur) attri-
 „buto quoque antiquitus alio magis frequenti nomine au-
 „ditorum S. palatii apostolici, ex eo quod priusquam con-
 „gregarentur in conspectu papae, ipsumque de causarum
 „statu, ac meritis informarent, atque votum seu consilium
 „praeberent; partes in eodem palatio apostolico audie-
 „bant; atque ad tollendas confusiones, quodque quilibet
 „sciret, quas causas relaturus esset, consuevit idem papa
 „supplicationes, quae illi porrigebantur, singulis cappella-
 „nis vel auditoribus distribuere, seu causas pro compila-
 „tione processus delegare, tanquam per speciem, vt dictum
 „est,

est, distributionis. Atque hinc manat practica, et recepta propositio, quod singuli auditores dicantur iudices delegati, non autem ordinarii, vtpote ex sibi directis commissionibus delegatam iurisdictionem habentes, atque iure delegati, non autem ordinarii iudicis metiendi, ipsa vero rota seu ipsum tribunal, in vniuersum, vtpote repraesentatiuum praefatae cappellae seu aulae pontificiae, ordinariam habet iurisdictionem, atque iudicis ordinarii iure censetur, habituali iurisdictione et competentia penes omnes existente.

Et quibusdam interiectis ita pergit: „Istud tribunal, in illis causis, quae in prima instantia agantur in vrbe, in tribunali auditoris camerae, et in illo vicarii, aut coram aliis iudicibus ei subordinatis, est iudex appellationis, in causis tamen grauibus; profanis scilicet, quarum valor excedat summam scutorum quingentorum; beneficiabus autem, quando beneficium excedat valorem viginti quatuor ducatorum; siue vbi agatur de prima dignitate; et quandoque cognoscit etiam causas in prima instantia, vel ex partium consensu, vel ob commissiones, quae obtineri solent ex remedio diffamationis, quod in curia iactationum dicitur, vel quia sint causae graues, quae ad sensum eiusdem concilii Tridentini, etiam in prima instantia, curiales esse debeant. Extra vero curiam in gradu appellationis a sententiis legatorum, et nuntiorum apostolicorum, ac etiam praesidum et gubernatorum, siue ab illis ordinariorum, et metropolitanorum, aliorumque praelatorum; et praesertim ab vtroque consilio, ordinario, et completo Hierosolymitanae religionis, cognoscit quoque in secunda instantia; dummodo pariter agatur de causis grauibus, vt supra, ad appellantis arbitrium; pro frequentiori autem stylo, causae appellationis a sententiis de partibus introducuntur, in tribunali auditoris, camerae, a quo deinde gradatim transeunt ad rotam. Cognoscit itaque istud tribunal causas vtriusque fori; ecclesia-

„fici scilicet per vniuersum orbem catholicum, tamquam
 „tribunal papae vti papae, et episcopi ecclesiae vniuersalis;
 „et fori temporalis tamquam tribunal principis temporalis
 „status ecclesiastici immediati, qui ex notabili Italiae parte
 „constituitur; ac etiam ex statu Auenionensi et ex comi-
 „tatu Venaisino in Gallia, quorum causas graues quoque,
 „ex commissione eorum legati, et quandoque etiam pa-
 „pae, cognoscere solet; ciuiles tamen, non autem crimi-
 „nales, in quibus se non ingerit *Const. 44. Pii III. et const.*
 „70. *Pauli V. super reformatione tribunalium.* Antiquiori
 „autem tempore, maior erat numerus causarum spiritua-
 „lium seu ecclesiasticarum, quam profanarum, ex ea ra-
 „tione quod illae de prima specie pertinent ad vniuersum
 „orbem; de altera vero ad hunc solum principatum tem-
 „poralem ecclesiae; moderno vero tempore, longe ma-
 „ior est numerus causarum profanarum, sed tempora-
 „lium vrbis et status ecclesiastici, ac etiam earum, quas ac-
 „cidentaliter forus ecclesiasticus producit ratione clerico-
 „rum, aliarumque personarum ecclesiasticarum, quamuis
 „de sui natura profanae sint; spiritualium etenim causa-
 „rum notabilem diminutionem, plura accidentia produxe-
 „runt. Primo nempe plurimum alias catholicarum regio-
 „num infectio ab haeresi, vel schismate; secundo aliquo-
 „rum principum politicae prouisiones, ne extra eorum di-
 „tionem, causae trahantur; tertio quod beneficalis mate-
 „ria, antiquiori tempore obscura, hodie nimium explana-
 „ta est; et quarto fortius, erectiones tot congregationum
 „praesertim concilii Tridentini, et rituum, ac etiam epi-
 „scoporum, et regularium et ecclesiasticae immunitatis,
 „quae summarie, et extraiudicialiter multas decidunt cau-
 „sas, prius in rota in forma iudiciali disputari solita; vn-
 „de propterea, vt decisionum rotalium, mearumque ad-
 „notationum lectura docet, omnium minor est pars cau-
 „sarum spiritualium, quae forensi more tractentur. Hinc
 „evidenter quoque elucet, eiusdem ignari vulgi exteri,
 „vere

„vere irrifione digna ineptia, quae stultitiae, vel fatuitatis
 „speciem redolet, opinandi scilicet, quod rota et curia Ro-
 „mana solum, ecclesiastica et spiritualia negotia tractet,
 „non autem saecularia, ideoque eius professores nullam,
 „vel modicam habeant ciuilibus facultatis peritiam; dum
 „non reflectunt ad negotia saecularia ipsius Romanae ciui-
 „tatis, quae omnium forte ciuitatum Europae est ditior, ac
 „alia quae producit adeo considerabilis principatus saecu-
 „laris, qui plures habet conspicuas ciuitates, et dioeceses
 „magnarum, et grauium litium productiuas; inter quas
 „praesertim magnum occupat locum ciuitas Bononiensis;
 „vltra alias causas saeculares, quas vniuersus orbis catho-
 „licus transmittit ratione fori ecclesiastici. Atque, vt di-
 „ctum est, ad hanc stultitiam conuincendam sufficit vide-
 „re rotae decisiones; nec non metiendo ex vngue leo-
 „nem, ponderare quot feudales regales, fidei commissa-
 „rios, aliasque mere saeculares materias, et causas egerim
 „ego solus inter curiae professores minimus, qui nimium
 „tarde ad curiam accessi, cum tamen ea pars, quae publi-
 „cae luci edita est, vix ad dimidiam ascendat; adeo vt,
 „qui calculos faciendi, et peraequandi curam assumeret,
 „vtique inueniret, quod maiora tractet, ac expediat nego-
 „tia curia Romana, praesertim per organum sacrarum con-
 „gregationum, in mense, quam quodlibet magnum tribu-
 „nal in anno.

§. CXXXIII.

Formula sententiarum, quas pronuntiare solet supre-
 mum pontificis tribunal, rotam vocant, haec est:

„Christi nomine inuocato.
 „Pro tribunali sedentes, et solum Deum prae oculis ha-
 „bentes per hanc nostram definitiuam sententiam, quam de
 „dominorum nostrorum coauditorum consilio pariter et
 „assensu in his scriptis ferimus in causa et causis, quae pri-
 „mo et in prima coram eminentissimo et reuerendissimo

„D. cardinali della Tremoille, tunc in nostro sacro audi-
 „torio sedente, et postea coram reuerendissimo D. Moli-
 „nes decano eidem subrogato; secundo et in secunda co-
 „ram R. P. D. Anfaldo. Tertio et in tertia coram bonae
 „memoriae R. P. Caffarello, et hodie coram nobis in eius
 „locum subrogatis, versae fuerunt et vertuntur instantia
 „inter celsissimum et reuerendissimum D. episcopum et
 „principem Herbipolensem actorem appellansem ex vna,
 „et celsissimum et reuerendissimum D. abbatem et princi-
 „pem Fuldensem reum conuentum appellatum partibus ex
 „altera, de et super confirmatione vel infirmatione senten-
 „tiae rotalis in praecedenti instantia per R. P. D. Anfaldum
 „nostri tribunalis coauditorem latae super iurisdictione
 „quasi episcopali et territorio separato competen. dicto
 „celsissimo et reuerendissimo domino abbati in omnibus
 „ciuitatibus, oppidis, terris, et locis, atque in vniuersum
 „clerum et populum suae ditionis Fuldensis tamquam prae-
 „lato nullius, nec non super absoluteione eiusdem a mole-
 „stationibus et impetitis per praedictum celsissimum et re-
 „uerendissimum D. episcopum Herbipolensem, rebusque
 „aliis etc. dicimus, pronunciamus, decernimus, declara-
 „mus, ac diffinitiuè sententiamus, ad formam decisionis
 „super praescriptiua coram supradicto bonae memoriae
 „R. P. Caffarello sub die XV. Iunii proxime praeteriti ema-
 „natae, bene fuisse, et esse pronunciatum, sententiatum,
 „iudicatum in praecedenti instantia per dictum R. P. D.
 „Anfaldum, et male per ipsum celsissimum et reuerendis-
 „simum Dominum episcopum Herbipolensem fuisse et ef-
 „se prouocatum, et appellatum, ideoque eandem senten-
 „tiam R. P. D. Anfaldi ad formam praefatae decisionis, fo-
 „re et esse confirmandam et approbandam, prout confir-
 „mamus et approbamus, et pro confirmata atque appro-
 „bata haberi volumus et mandamus, perpetuumque silen-
 „tium super praemissis dicto celsissimo et reuerendissimo
 „domino episcopo Herbipolensi imponendum fore, et esse,
 „prout

„prout imponimus, victumque victori in expensis con-
 „demnamus, quarum taxationem nobis, vel cui de iure
 „imposterum reseruamus et ita dicimus, pronunciamus, ac
 „definitiuē sententiamus non solum praemisso, sed et omni
 „alio meliori modo etc.

„Ita pronunciaui ALOYSIVS PRIOLVS sacrae rotae
 „auditor, et iudex commissarius.

„Romae apud S. Petrum in palatio causarum apostolico,
 „in quo quidem iura reddi solent, et causae partium audi-
 „ri consueuerunt, mane hora audientiae causarum con-
 „sueti, sub anno a natiuitate D. N. Iesu Christi millesimo
 „septingentesimo duodecimo indict. V. die vero XV. men-
 „sis Aprilis pontificat. autem sanctissimi domini nostri do-
 „mini *Clementis* diuina prouidentia P. P. XI. anno eius
 „duodecimo.

Duas duorum iudicum antecedentium anno MDCCVI,
 et MDCCX. latas de eadem re sententias foras edidit IO.
 FRIDERICVS SCHANNAT p. 401. sq. *dioceseos et hierar-*
chiae Fuldensis.

§. CXXXV.

Quoniam pontifex, et, qui partes eius agunt, vicem-
 que suppleant, legati sibi aliisque persuadebant, cunctarum
 rerum arbitrium ad se pertinere (§. V. CI.), eo fecerunt, vt
 de causis quoque ciuilibus sententias tulerint, et, appellan-
 tibus eos, ius dixerint. Cui perspectum est atque cogni-
 tum studium pontificis eiusque asecularum proferendi fi-
 nes imperii sui; ille deprehendet, dogma istud de con-
 trouersis fori mixti (§. CXXI. sq.) valde accommodatum
 esse proposito pontificali.

§. CXXXVI.

Atqui et libertatis et honoris Germaniae intererat, ne
 causae ipsius ex arbitrio pontificis eiusque legatorum
 penderent, ideo prius in legum formula, quam Ferdin-
 ando III. oblatam nouimus anno MDCCIII. fuit cau-
 tum

tum atque sancitum capite XVII. Etenim superiori aetate in pactis, quae nouis imperatoribus describuntur, quibusque se staturos inuiolate recipere debent, hac de re constitutum erat nihil.

Gleicher gestalt wollen wir auch etlicher Orten eingeriffene Mißbrauche dadurch die causae ciuiles von ihrem ordentlichen Gericht, im Heil. Reich ab, und auffer dasselbe, ad nuncios apostolicos, und wohl gar ad curiam Romanam, gezogen worden, abschaffen, vernichten, und ernstlich verbieten; auch unserm Kayserl. Fiscaln, so wohl bey unserm Kaiserl. Reichs-Hoff-Rath, als Cammer-Gericht, anbefehlen, wider dieienigen, so wol Partheyen, als Aduocaten, Procuratorn und Notarien, die sich hinfüro dergleichen anmassen, und darinn einiger gestalt gebrauchen lassen würden, mit beheriger Anklage Ampts wegen zu verfahren, damit die Vbertretter dem nachsten gebührend angesehen, und bestrafft werden mögen.

§. CXXXVII.

Imperator et ordines, anno MDIOCLIII. in regni conuentu sollempniter congregati, diligentissime iterum sanxerunt, vt Germani ab eiusmodi appellationibus libidines suas cohiberent. Verba constitutionis imperatoriae §. CLXIII. ita habent:

Als sich dann auch die Stände zum höchsten beschwehrt, daß in den Ertz- und Stifftirn Cöln, Lüttig und Münster, wie auch andern Orten des Reichs, allerhand Mißbrauch, wegen Vornehmung der Appellationen und Recursen von den Officialibus ad Pontificem und die Nuntios entstehen, indeme man sich derselben fast von allen Vrtheilen ohne Vnterscheid, es betreffe gleich Ciuil-oder Prophan-Sachen bedient, die Iurisdictiones wieder die Ordnung confundirt, die Ciuil-Sachen außerhalb des Reichs zu fremden Gerichten gezogen, und die Partheyen, mit Verspielung vieler Zeit und Vnkosten, umgetrieben werden; daher erfolgt, daß nicht allein viel Mandat-Proceß de cassando, entspringen, sondern die Nuntii vielmalen

len durch Gegen-Mandata cassatoria den Partheyen, die Cammer-Gerichtliche Verbott aufzuheben, bey starcker Geld-Paen, oder geistlicher Censur anzubefehlen pflegen: Vnd Vns dann Chur-Fürsten und Stände, und der abwesenden Rächte und Gesandten, um Abstellung dergleichen, zu Abbruch und Schmälerung Vnserer und des Heiligen Reichs Hobeit, auch Confusion der Iurisdictionen gereichender unordentlichen nachtheiligen Proceduren, durch bequeme thunliche Mittel, der Gebühr ersuchet; So wollen wir (in Erinnerung, was auch dieser Sachen halber bereits im Jahr 1548. den 3ten Octobris, von Weyland Vnserm geliebten Vorfahren am Reich Kayser Carl dem fünfften an die Stände des Reichs vor Rescripta und Mandata de non euocando ergangen) an den Pæbstlichen Stuhl zu Rom hierin die Nothdurfft dahin beweglich gelangen lassen, damit den Nuntis dergleichen obnzulässiges Verfahren im Reich, und über dessen Glieder und Vnterthanen, mit Ernst verboten, und færters nicht mehr gestattet, und da dargegen ichtwas attentirt oder gehandelt würde, solches keine Krafft haben, sondern wiederum cassirt, auffgehoben, auch insgemein die Euocationes vor fremde Gerichte und ausserhalb des Reichs (wie sie dann ohne das bey Vnserm Reichs-Hoff-Raht und Cammer-Gericht nicht geachtet) keines wegs zugelassen: auch im übrigen dasienige, was die Stände wegen der Nuntiorum Absolutionen a Iuramentis, und daß dergleichen Relaxationes in den Gerichten, sie geschehen dann von dem ordentlichen Richter, ad effectum agendi nicht zu attendiren seyn sollen, hierbey erinnert, beobackten.

§. CXXXVIII.

Viam huic sanctioni patefecerat supremum tribunal Spirense, quod de iudiciorum Germanicorum prauitatibus consultum, inter alia die VI. Iunii anno MDLXXXIII. haec, quae statim insequuntur caesari et regni ordinibus significauit: Endlich und pro coronide, haben propter commune interesse Imperii unsere Schuldigkeit erachtet, zu berich-

I

ten,

ten, daß bey den LÜTTICHISCHEN PROCESSEN ein sehr grosser Mißbrauch in Recursu ab officiali ad Pontificem, illiusque Legatos, seu Nuntios Apostolicos vorlauffet, indeme man fast von allen Vrtheilen indifferenter, es treffe gleich Ciuil- oder Propphan-Sachen, dahin prouocirt, Iurisdictiones wieder die Ordnung confundirt, und die Ciuil-Sachen extra Imperium zu fremden Gerichten ziehet, die Iudices auch unter dem Schein, quod pium sit causas, quas ipsi pro liquidis et claris habent, executioni mandare, iezuweilen durchfahren, daraus nicht allein viel Mandat-Proceß de cassando; sondern auch dieses verursachet wird, wie dann auch die Nuntii wielmals contraria mandata cassatoria, in welchen sie denen Partheyen, die Cammergerichtliche Gebot zu cassiren, bey starcker Geld-Poen oder geistlichen Censur und excommunicationen anbefehlen, ertheilen, also unsers Ermessens nicht undienlich seyn wolte, da auch hierinn gute Vorsehung geschehen, und ein gewisser modus prescribirt werden kœnte, so ohne Maassgebung dergestalt füglich beschehen kœnte, wann Ihre Kayserl. Maießt. den Lüttichern (gleichwie vor diesem tempore Caroli V. sub dato den 4. Octobris 1548. allen Ständen des Reichs die Conseruatio Iurisdictionis Imperii, und daß sie ihren Vnterthanen, an ausländische Iudicia sich ziehen zu lassen, nicht gestatten sollen, ernstlich anbefohlen worden) solche Confusiones Iurisdictionum und unzulässige Prouocationes hinführo abzustellen, allergnädigst befehlen, benebens auch mit den Ständen gesammter Hand ad summum Pontificem schriftlich gelangen lassen wolten, daß seine Heiligkeit gleichfalls ihren Legatis oder Nunciis Apostolicis dergleichen Lüttichische unuerantwortliche Recursus færdershin nicht mehr zu admittiren, demandiren wolten, wo aber deme nicht reme dirt, sondern zu Verachtung des heil. Reichs Iurisdiction ferner mit dergleichen Vngebühr verfahren würde, daß solches keines weges zu attendiren, sondern in alle Weg, wie ohne das bihero pro conseruanda Iurisdictione Imperii beschehen, zu cassiren und aufzubeheben, bevorstehen solte. IO. GOTTO-

FREDVS DE MEIERN parte II. *der Regensburgischen Reichs-Tags-Handlungen von den Jahren 1653. und 1654. p. 159.*

§. CXXXVIII.

Delecti ordinum, Francofurti anno CIOIO CXXXIII. congregati, vehementissime comprobabant sententiam tribunalis Spirensis, eamque in primis Austriacus, Boius, Burgundus, Brunsvicensis, Hassus, Pomeranus et Norimbergensis laudabant et ratam habebant. IO. GOTTFREDVS DE MEIERN d. l. p. 282. Anno CIOIO CLIII. suffragium suum hac de re iterabat Cassellanus, DE MEIERN d. l. p. 549. Pomerani quoque, Halberstadiensis, Mindensis et Vesontini adfensione haec res fuit comprobata, DE MEIERN l. d. p. 562. 623.

§. CXXXX.

Et quo maius huic constitutioni accederet robur, idem legitur iteratum in pactionibus imperatoris Leopoldi capite XVIII. et Iosephi, caesaris Augusti, capite XVIII.

Sanxit de hac re idem imperator Iosephus tum anno CIOIO CC VII. tum CIOIO CC X., cauitque, ne Leodienses ab eo, qui vicem supplet praefulis, officialem vocant, si causae essent ciuiles, appellarent vel vicarium siue officialem Coloniensem, vel legatum pontificis, qui Coloniae Vbiorum consistere ac commorari solet. In litteris ad praefules Paderbornensem et Monasteriensem vicariumque Coloniensem idem imperator anno CIOIO CC VII. mandauit, ne appellationibus, in ciuilibus controuersis ad se susceptis, auctoritati imperii damnum facerent. Eam ob rem vetuit idem caesar, ne quis, ob eiusmodi causas ciuiles prouoceat ad iudices ecclesiasticos. Litteras, quas dixi, legere poteris et in appendice II. apud GEORG. MELCHIOREM DE LVDOLF p. 80-104. in *commentatione Systematica de iure camerale*, et in *electis iuris publici* tomo XVIII.

p. 149 - 173. item apud ANTONIVM FABRVM d. l. tomo XXXV. p. 591 - 610.

§. CXXXXI.

Quum vero ad vicariorum siue officialium libidinem copia appellationum quotidie glisceret, capite XIII. pactionis, qua Caroli VI. caesaris auctoritas fuit definita, hoc de argumento sic iterum fuit sancitum cautumque :

*Gleicher gestalt WOLLEN WIR, wenn es sich etwan be-
gebe, daß die causae ciuiles von ihrem ordentlichen Gericht
im heiligen Reich ab und ausser dasselbe ad Nuncios Apostoli-
cos, und wohl gar ad curiam Romanam gezogen würden, sol-
ches abschaffen, vernichten und ernstlich verbiethen, auch VN-
SEREN Kayserlichen Fiscalen so wohl an VNSEREM Kay-
serl. Reichs Hoff-Rath als Cammer-Gericht, anbefehlen, wie-
der dieienige, so wohl Partheyen als Aduocaten, Procurato-
ren und Notarien, die sich hinführo dergleichen anmassen,
und darinne einiger gestalt gebrauchen lassen würden, mit be-
hæriger Anklag, von Amts wegen zu verfahren, damit die
Vbertrretere dem nechstens gebührend angesehen und bestraft
werden mögen. Vnd vveilm vorherührter ciuil-Sachen vwillen
zwischen VNSEREN und des Reichs hæchsten Gerichten,
sodann Apostolischen Nunciaturen mehrmalige Streit und Ir-
rungen entstanden, indeme so ein als anderen Orts, die ab
der Officialen Vrtheil beschehene Appellationes angenommen,
processus erkannt, selbige auch durch allerhand scharffe Man-
data, zu græster Irr- und Beschvverung der Partheyen, zu be-
haupten gesucht vworden, vvormit denn diesen vorkommen,
und aller Iurisdictionis-Conflict mæchte verhütet vwerden ; So
WOLLEN WIR daran seyn, daß die causae seculares ab ec-
clesiasticis rechtlich distinguiret, auch die darunter vorkom-
mende zvvveiffelhaffte Felle, durch gütliche, mit dem Pæbstli-
chen Stuhl vornehmende Handlung und Vergleichung erlediget,
fort der geist- und vveltlichen Obrigkeit einer ieden ihr
Recht und Iudicatur ungestæhret gelassen vwerden möge.*

§. CXXXXII.

§. CXXXXII.

Ratio huius constitutionis nota est et manifesta. Nam pontifex de caussis ciuilibus Germanorum cogniturus, non est iudex legitimus. Ideo sole est clarius, ratione ciuiliūm controuerſiarum litigantes neque ad pontificem, neque eius legatum prouocare poſſe. Quumque cauſae mixti fori ſunt fabula commenticia, quam ſacer ordo excogitauit, ad dilatandos iurisdictionis limites, dubium non eſt, quin caeſar et imperium diſtinctionem inter res mere eccleſiaſticas et mixti fori, in contumeliam regni et detrimentum maiestatis imperii inuentam, abrogare queant.

§. CXXXXIII.

Et, quod rerum caput eſt, ipſorum Germaniae praefulum intereſt, vt hoc dogma antiquetur. Pluris enim aeſtimandus honor, quo in numero ordinum regni ſunt, quam tales, qui ſubiectioni ſunt pontifici. Si quis demeret illa, quae antiſtitibus Germanicis tamquam proceribus regni propria ſunt, ſuae auctoritatis permagnam facerent iacturam, eorumque ſtatus ſacer plurimum deperderet ſplendoris. Quibus, accedit adhuc, quod ad exemplum Gallorum aliorumque regnorum pro libertate eccleſiae Germanicae laborare, res ſit Germano quouis, ne dicam, antiſtite digniſſima. Sed de ſpatio et curriculo deſlectere uideor, qui gnarus ſum, Germanorum obſequium in ſaceris Romae ita peruulgatum eſſe, vt ibi iam prouerbii locum obtineat, Germaniam eſſe terram obedientiae pontificalis.

§. CXXXXIII.

Opus erat prouidere legibus publicis, ne libertas Germanorum opprimatur a pontifice eiusque legatis, quorum alter Viennae in Auftria, alter Coloniae Agrippinae, alter denique Lucernae commorantur.

§. CXXXXV.

Frequentiſſimae proſecto recentiore aetate erant pro-

uocationes ad legatos pontificales. Sic quum anno MDIOCLXXXVIII. Guilielmus Furstenbergius antistitis Coloniensis esset creatus collega, qui operam subiret vicariam, coadiutorem appellant, Franciscus Ludouicus, Vratislauiensis praesul, Marchio Badensis et Koenigseggius comes rite intercesserunt, ac simul ad legatum pontificis pro-uocarunt. SAMUEL de PVENDORF *de rebus gestis Frederici Wilhelmi magni, electoris Brandenburgici* libro XVIII. §. LVIII, p. 1533. editionis Berolinensis.

§. CXXXXVI.

Porro huc facit supremi tribunalis Spirensis edictum vulgo mandatum, quod anno MDIOCLXXVII. edixit, atque inscribitur :

„Mandatum de conseruando iura imperii, nec permittendo, „contra imperii leges et pragmaticas sanctiones censuris ecclesia- „sticis grauari subditos imperii, sed cassando, annullando, tol- „lendo et impediendo in posterum omnes *recursus apostolicos in „ciuilibus* et temporalibus caussis, nullatenus vero iisdem con- „uendo ; sub rubro *des Kayserlichen General-Fiscats contra Ihro „Churfürstliche Durchleucht, wie auch Burgemeister und Rath „der Stadt Cöln, die excommunication des Herrn Rensing betref- „send.* Et deinde : *und obwohln nun D. Gerhard Rensing, als ein eingefessener Vnterthan des Reichs, da er ab einer, von dem Churfürstlichen Cölnischen official in qualitate eines weltlichen Richters, wie auch in einer notorie ciuil profan- und Schuldforderungs- Sache, ihm zuwieder ausgefallener Vrtheit sich beschweret befunden, - - - an unser Kayserlich Cammer-Gericht, als competens saeculare iudicium immediate superius prouociret - - - daß gleichwohl - - - der in des heiligen Reichs- Stadt Cöln residirende päpstliche nuntius, oder dessen seithero ausgewichener auditor, sich angemasset, contra expressum textum nouissimi recessus imperii, ein cassatorium mandatum sothaner gebührend vorgenommener appellation gegen ermeldten D. Rensing sub comminatione excommunicationis zu decretiren und aus- gehen zu lassen etc.* ANTONIVS FABER parte III. *der Europäischen Staats-Gantzelley* p. 697. fqq.

§. CXXXXVII.

§. CXXXXVII.

Aliud mandatum, quum anno *CIOIOCLXXX.* regimen Bonnenſe exſecratione deuinctum eſſet, legitur ibidem p. 707. Deciderat hoc controuerſiam, quae verſabatur inter heredes Buſchmannianos et eum, qui ſenatus canonicorum Siburgenſium rem familiarem adminiſtrabat, quumque ea, quae quotannis ex agris redeunt, non erant adminiſtratori ſoluta, hic adiit officialem Coloniensem, petiuitque ab hoc mandatum, quo inanis atque irrita reddatur his coram laicis intenta. Accidit etiam, vt ille adminiſtrator, ſuum ius ſibi non fuiſſe tributum, fingens, Romanam curiam appellaret. Edixit igitur ſupremum imperii tribunal Spirenſe his verbis: „mandatum de curando „reuocari praetensam declarationem cenſurarum, et re- „nuntiari proceſſui rotali, nec non deſiſtendo ab eodem „ſufficienter caueri etc.

§. CXXXXVIII.

Et BURCARDVS GOTTHELFIVS STRVVIVS capite XXVIII. §. XXXXI. *corporis iuris publici* p. 1099. auctor eſt, edixiſſe Innocentium XI. pontificem anno *CIOIOCLXXXVI.* vt a vicario antiſtitis Coloniensis ad legatum ſuum prouocetur, neutiquam vero ad ſuprema imperii tribunalia.

§. CXXXXVIII.

Quae cum Walthero Counotte, Leodiensi ciue anno *CIOIOCLXXXVIII.* et iam antea fuerunt acta, conſtat inter omnes. Quum enim Ferdinandus Gaen huiusque coniux Ioanna Nicolas teſtamentum compoſuiſſent, quo ſe mutuo et viciffim heredes factitauerant, haec vero prius obiret diem ſupremum, quam maritus fato fungeretur; Waltherus Counotte, quem Ferdinandus Gaen heredem ſcripſerat, negabat poſt huius obitum, heredes, quas vxor ſcripſerat, poſſe ſecum vna in hereditate habere partem. Erant illae Margaretha Sauenay, vxor Ioannis de Herue, et Catha-

Catharina Mottet, vidua Andreae Robinet. Hae Counotto actionem intendunt, in iudicio vicarii Leodiensis et victoriam ab illo reportant. Quare Counottius vicarium Coloniensis antistitis appellauit, qui priorem sententiam correxit in melius Counottii, quam emendationem legatus pontificalis, quoniam Catharina Mottet ad hunc prouocauerat, approbavit. Post haec illa curiam adiit Romanam. Quod factum illicitum quum Waltherus Counotte camerae imperatoriae significauisset; edixit haec, vt executioni suam sententiam mandet, quoniam iudicata vicarii Coloniensis vana plane atque futilia essent. Permouerunt haec Waltherum Counotte, vt Romam abiret, peteretque a signatura, vt vocant, curiae Romanae, quo haec causae suae patrocinetur. Properabat haec edicere, vt legatus pontificis cuncta, quae vicarius praesulis Leodiensis et camera imperii peregrissent, redigeret ad nihilum. At vero supremum hoc tribunal proferendum duxit Waltherum Counotte anno MDCLXXXVIII. effecitque, vt hic, aqua et igne interdictus, eiusque consilia fracta in nihilum occiderent. ANTONIVS FABER l. c. p. 694. sq.

§. CL.

Quum itaque leges imperii (§. CXXXVI sqq.) vetant, ne controuersiae ciuiles ad tribunalia pontificis deduci queant; intercessio autem huius contra illas leges nullius est ponderis aut effectus; atqui lites de nobilitate auita canonicorum sunt causae ciuiles, quoniam cognitio de statu personarum est ciuile negotium; eas sane sibi iure optimo maximo vindicant imperii tribunalia, docetque hoc lis Erbmanniorum, quam hi cum praesule et senatu canonicorum Monasteriensium in camera et demum in imperii conuentu Ratisbonensi egerunt, ANTONIVS FABER tomo XI. *der Europaeischen Staats-Canzeley* p. 239-345. tomo XII. p. 703-718. tomo XIII. p. 291-372. tomo XV. p. 276. et 309. sqq. tomo XVI. p. 525. tomo XXVII. p. 287-

319. IO. GEORG. CRAMER de *iuribus et praerogatiuis nobilitatis auitae* p. 263-268. Vt iam fileam illas sententias, a supremis imperii tribunalibus pronuntiatas, quas hoc de argumento collegit IO. IACOBVS MOSER parte III. *des teutschen Staats-Rechts* p. 435-442.

§. CLI.

Hinc merito conquesti sunt Germani, pontificem de nobilitate auita Hermanni Lotharii ab Auwach et Ioannis Wolfgangi ab Auwach, quorum prior in numerum canonicorum Wormatiensium anno CIOIOCLXXI. relatus fuerat, posterior vero anno CIOIOCLXXV. eidem senatui adscribi cupiebat. Quumque eorum profapia talis non appareret, qualem statuta Wormatiensia requirunt, senatus canonicorum, alterum Auwachium a statione, vulgo choro abstinere, alterum vero ad adipiscendam beneficii possessionem non admitti, iussit. Ast in promptu Auwachiiis erat remedium, quo pontificem appellabant, qui vicario Colonienfis antistitis huius litis decisionem mandabat. Et, quod mireris, vincebant ibi Auwachii causam. Deinde quum supremum tribunal Romanum, vulgo rota, causam denuo perquireret et inuestigaret, eandem iterum sententiam secundum Auwachios fuisse dictam, constat. Dumque Auwachii cum senatu canonicorum iure experiebantur, pontifex hominem nouum, eumque Hibernum, Iacobum de Boville illius collegio adscripsit. Et, quod vix crederes, rota Romana pariter secundum hunc anno CIOIOCLXXXI. sententiam dixit. Accidit vero praeter opinionem, vt, quum senatus canonicorum his sententiis plane irritis obsequi nec vellet nec posset, execratione illum deuinciret pontifex, interprete praefecto collegii sacri Malmundariensis, priorem vocant, Remaclo Fabro. ANTONIVS FABER tomo V. *der Europæischen Staats-Canzelley* p. 120. sqq. et IOAN. FRIDER. PFEFFINGER volumine II. *Vitriarii illustrati* p. 893-896.

§. CLII.

Hinc Sebastiani Antonii Redingii de Biberegg caussa, quia ciuilibus erat, et in eo versabatur, vt de probanda nobilitate ageretur, ad forum tribunalium imperii pertinebat. Nam lites, quae de personarum statu mouentur, ad caussas ciuiles omnino pertinent. Quare non video, cur Imperator Leopoldus hanc controuersiam sibi non vindicauerit, sed iudicium metropolitico Moguntinum iudicem esse legitimum crediderit. Litteras caesaris publicauit IO. CHRISTIANVS LÜNIG parte III. *der teutschen Reichs-Cantzelle* p. 1061 - 1067. quarum prima epistola perscripta fuit ad legatum caesaris, in Heluetia commorantem, secunda ad pagos Helueticos, qui sacris pontificiis sunt addicti, tertia, quam huc transcribere placuit, anno MDCCXXXI. exarata est ad Moguntinum antistitem Anselmum Franciscum, et quarta denique ad senatum canonicorum Constantiensium.

Wir verhalten Euer Liebden freundlich nicht, wasmassen in der so beschwerlichen Streit-Sache des Dom-Capituls zu Costantz, in puncto controuersi Canonatus, wider Antonium Sebastianum Reding, uns nicht allein dero gründliche Information über den bey ihrem Iudicio Metropolitico geführten Proceß, und ferners wohlmeinende Vorschriften, damit wir uns der Sachen noch weiters nachdrücklich annehmen wolten, unterm 1. Martii, 13. Aprilis, und 1. Augusti nechst abgewichenen Jahres, wohl eingelangt, sondern darüber auch zu eben diesem Ende, sowohl ermeldtem Dom-Capitul und viel andern Stifftern und Parthejen, deren eigenes Interesse dabey mit versiret, als auch vom allgemeinen Reichs-Tage zu Regenspurg, viel und wiederholte Instantien geschehen, die uns dann auch billich und leicht vermocht haben, unsere Kayserliche Officia nochmals aller Orten gantz angelegentlich zu wiederholen, massen Euer Liebden aus hiebeykommenden Abschriften mit mehrerm erschen werden, wobey, gleichwie uns nicht wenig angefrischet hat, als wir gantz neuerlich vernommen,

men, wessen sich Euer Liebden, auf einiges zu Rom beschebenes Ausbreiten, als hätten sie in der dorthin angemasseten Appellation in editionem actorum priorum bereits eingewilliget, in contrarium so gar durch ein offenes attestatum haben vernehmen lassen; Als halten wir uns um so mehr darbey versichert, daß sie dabey bestehen, und sich noch ferner, auf allen Fall, da solche Acta annoch abgefodert werden solten, also bezeigen werden, damit der Bullae Pii IIII. und denen semmtlichen hohen Stiftern in Teutschland nichts praeiudicirliches darunter zugezogen, und dero Metropolitische Jurisdiction in ihrem Vigor erhalten werde; Immassen wir zu solchem Ende auch die Schweitzerische Eydgenossenschaft, in Antwort auf ihre noch üingst am 9. Decembris des nächst verwichenen Jahres an uns wiederholte Interposition, dahin erinnert haben, daß sie den Reding an Euer Liebden, als den ordentlichen Richter, verweisen wolten, mit der Versicherung, daß ihme alldort schleuniges Recht angedeyen werde, wie oberwehnte Abschriften mit mehrem ausweisen; Vnd verbleiben wir anbey Euer Liebden etc. etc. Wien, den 4. Maii 1681.

§. CLIII.

Lites de clientelis neque ecclesiasticas neque fori mixti esse, quilibet, me vel filente, perspicit. Quin immo ipse pontifex vult, vt clerici vasalli sint subiecti domino suo beneficiario in rebus clientelaribus (§. CXXIII.); mirum sane est, quod decanissa, vt vocant, ac quaedam virgines senatus sacri Thoruniensis in Westphalia a curia beneficiaria Thoruniensi prouocarent ad legatum pontificis Coloniensem. In contumeliam hoc acceperunt ordines regni, prout docet consultum trium collegiorum anno MDCCVI. scriptum. ANTONIVS FABER l. c. tomo XI. p. 110. sqq. *Monatlicher Staats-Spiegel* mense Iulio anno MDCCVI. p. 22. sq.

§. CLIII.

Senatus imperii aulicus de caussa Amersbeckii et Schreiberi anno MDCCVIII. decreuit, ne reus ad legatum

tum pontificis prouocaret. PAVLLVS HENNINGVS GERCKEN in *otio Vienna-Ratisbonensi* p. 135. Pariter in caussa Gras et Werneking idem supremum tribunal sententiam, quam rota pronuntiauerat, anno eodem declarauit irritam, Idem l. c. et IO. IAC. MOSERI *auserlesene Reichs-Hofraths-conclusa* parte II. p. 714.

§. CLV.

Controuersiae, quibus aliqui in honoris contentionem incidunt, sunt mere ciuiles; iccirco caesarem in caussis clericorum, quum de praecedendi dignitate sermo est, pro iudice legitimo putem. Quapropter imperator Iosephus vehementer contradixit, quum Clemens XI. pontifex de certamine honoris et dignitatis, quod inter praefectum monachorum, vulgo abbatem Creutzlingensium et rectorem monachorum Petershusanorum versabatur, sententiam dixisset. Supremum tribunal Romanum id sibi sumserat, vt Petershusanum sua non modo damnaret sententia, sed et statueret, vt impensas CCXXXVIII. aureorum resarciret. In fratris vestigio institit imperator Carolus VI., qui contra Creutzlingensem ac pontificem de hac re Petershusanum grauissime ac diligentissime defendit. IO. FRIDER. PEEFFINGER volumine III. *Vitriarii illustrati* p. 444-449. *Leben und Thaten des Pabsts Clemens des XI.* parte III. p. 70-78. *electa iuris publici* parte V. p. 56-62. et parte VI. p. 381-388. 630-644. 659-980.

§. CLVI.

Quia caesar est academiaram conditor et defensor, hic etiam de iuribus facultatum cognoscere potest, in primis vbi de caussa ciuili dubium oritur. Hinc, quum Coloniae Vbiorum quidam doctores contenderent, sibi decani prouinciam quoque esse deferendam, quantumuis licet iuris canonici praecepta tantum exponerent, nec cum aliis professoribus in senatu Ictorum academiae adscripti, nec in numero professorum essent, atque legatus pontificis,

cis, qui Coloniae commorabatur, decretum, vt vocabant, sequestratorium contra professorem Casparum Iosephum Huigen publicauisset, iussissetque praeterea, sigilla, annales ordinis iurisconsultorum clauisque tabularii exhiberi, et, ni hoc fecerit, poenam 10. aureorum Rhenanorum persolui; post haec e sacrorum sodalitate exterminauisset legatus Huigenum; imperator Carolus VI. hunc eiusque causam apud pontificem constantissime tutatus est, prout litterae eius, quae parte VII. *electorum iuris publici* p. 469 - 483. profant, abunde testantur.

§. CLVII.

Quum anno MDCCXXVIII. senatus canonicorum Coloniensium Ioannem Andream de Sierstorff canonicum faceret, Ioannes Henricus Augustinus de Moers autem illam lectionem a regula abesse contenderet, atque ad aulam Romanam prouocaret, magno feruore, studio inflammato maximisque impensis, quae circiter quadragena millia numorum vncialium conficiebant, lis ibi disceptata fuit. Historiam litigii exposuit IO. IACOBVS MOSER parte III. *der Reichs-Famae* p. 367 - 384. adde partem III. p. 492 - 496. item *Leben des Pabsts Benedicts des XIII.* sectione VI. §. LXXXVII. p. 226 - 254.

§. CLVIII.

Pariter litigium collegii canonicarum Asbeccensium et Sophiae de Morsey dictae Piccart, quum illud hanc in domum suam gregemque recipere nollet, causam interponens, quod nobilitatem aitam probare non potuisset, decidit supremum tribunal Viennense anno MDCCXXVI. statuitque vicarium praesulis Monasteriensis esse iudicem huius controuersiae haud legitimum. *Auserlesene Reichs-Hofraths-Conclusa* parte VI. p. 37. sqq.

§. CLVIII.

Illam vero exempla, quae IOANNES CHRISTIANVS

BOCKEN *lectionis Blumianae* p. 545. et p. 317. percensuit, huc transcribere, non attinet.

§. CLX.

Quae recensui exempla, clarissime docent, pontificem, legatos eius atque praefulum Germanorum vicarios adinuolare saepissime in iura regni, huiusque leges principales perrumpere. Faciam interea, vt tua mentis acie dispicere queas argumenta, quae his praetendunt facinoribus.

§. CLXI.

Sibi quidam pontifices atque non nulli, Romano coetui adscripti, vesane persuaferunt, ad pontificatum Romanum tantam adhaerescere potestatem pro iure suo, vt pontifex et directiua, ita loquuntur, et correctiua potestate vt erga reges, hosque deicere a regnis suis, ac eos vita possit priuare. Publice hoc defendit ANTONIVS SANCTARELLVS membrum coetus, qui a seruatore Iesu sibi nomen adsciuit, de *haeresi, schismate et potestate summi pontificis in his delictis puniendis*, Romae MDCCXXV. et tomo III. *bibliothecae maximae pontificiae* IO. THOMAE ROBERTI. Placabiliorem se quidem praebere voluit ROBERTVS cardinalis BELLARMINVS, de *potestate papae in rebus temporalibus contra Guilielmum Barclaium* agens, qui libellus reperitur ibidem tomo XVIII., existimans, pontifici in principes ius esse diuinitus datum, non quo infinita et omnibus numeris absoluta potestate in eos dominaretur, sed regendi imperii custos quasi, moderator et arbiter esset antistes Romanus.

Verba eius capite V. p. 388. ita habent: „*potestatem pontificiam per se et proprie spirituales esse - - et ideo directe respicere vt obiectum suum primum spiritualia negotia; sed indirecte, id est per ordinem ad spiritualia, reductiue et per necessariam consequentiam - respicere temporalia, vt obiectum secundarium.* Verum hic eadem iteravit peruulgata et quotidiana praecepta, quae alii bene multi iam decantauerant, quos IOAN-

NES THOMAS de ROBERTI in bibliotheca maxima pontificia, in qua auctores melioris notae qui haecenus pro sancta Romana sede tum theologicè tum canonicè scripserunt, fere omnes continentur, Romae MDCLXXXVIII. collegit, aliique, quorum nomina dedit bibliotheca iuris imperantium quadripartita p. 177. sqq. Etenim infinitam pontifici potestatem in Christianos re ipsa attribui, eique velut parenti vniuersali edicta fidelibus proponere, quae ad salutem eorum aut ad religionem tutandam pertinent, monere ac praecipere et refractarios denique poenis coercere, ius esse tradunt, atque bene merentes praemiis mactare. Hinc regio titulo quosdam condecorare, eos vero quos indignos regno iudicauerit, priuare regni insignibus posse pontificem, existimat ROBERTVS cardinalis BELLARMINVS capite VI. XI. p. 390. sqq. Et cuncta, quae iam dixi, ita esse, constanti fama atque complurium fere Romanensium sermone est celebratum.

S V M M A C A P I T A SECTIONIS QVARTAE.

- §. CLXII - CLXVII. *versatur in enumeratione argumentorum, quibus ius pontificem appellandi in controuersis ciuilibus euincere studuerunt DE LAUREA, AVFRERIVS, PETRICA SACRIPANTE, alii.*
- §. CLXVIII. *Non iam dispiciemus de irrita auctoritatis pontificalis fundamento, quoniam satis est, sacri ordinis homines regibus paruisse.*
- §. CLXVIII - CLXXIII. *Adducimus exempla, quae sunt testimonio et graui et claro et certo.*
- §. CLXXV - CLXXVII. *Germanis ante oculos ponimus Gallo- rum studium libertatis in sacris. Duae horum propositio- nes principales, quas ad rem Germanorum iudiciariam applicamus, praesertim quum pontifices olim subiecti fuerunt caesaris imperio.*
- §. CLXXVIII. *Conradus II. imperator contempsit ac pro nihilo putauit litteras pontificis.*
- §. CLXXVIII. *Albero antistes Treuirensis epistolam pontificalem concerpfit.*
- §. CLXXX. *Ante saeculi VIII. aetatem Germanicae ecclesiae non erant sub imperio ac ditione pontificis.*
- §. CLXXXI. *Distinctio sacrae iurisdictionis a profana. Illius origo. Ampla ditio pontificis. Ingens multitudo ecclesiarum et monasteriorum, quae pontifici paret.*
- §. CLXXXII.

- §. CLXXXII. Testimonium patris purpurati, TVSCHI contra pontificem.
- §. CLXXXIII. CLXXXIII. Adhortamur Germanos ad recuperandam libertatem, excitamusque illos, ne legatos pontificis pluris faciant, quam Galli. Legatorum pontificalium iura in Gallia. Benedictus XIII. Germanis stuporem non hominis sed pecudis tribuit, eos aequo hebetes esse existimans, ac pecora.
- §. CLXXXV. Cur fracti et abiecti animi fuerit obedientia complurium Germanorum, qua pontificis cuncta faciebant imperata. Patrum Ignatianorum effgies et copia et laus.
- §. CLXXXVI. In oculis Germanorum constitutum exemplum Caroli V. caesaris.
- §. CLXXXVII. CLXXXVIII. Mirabile est, quod Germani, barbari olim, studiosiores fuerint iurium suorum, quam ea aetate, qua subacta habent ingenia. Inconsideratissimae temeritatis plenus est, bacchaturque Benedictus de Benedictis, qui Paullum V. pontificem vicedeum vocauit. Numerus Apoc. XIII. 18. latet in nomine Paulli V.
- §. CLXXXVIII. Quoniam pontifex clam extimecit Germanorum potentiam, conciliique auctoritatem, res non adeo est difficilis, recuperare libertatem pristinam. PETRICCA Germanos putat pro stupidis et bardis.
- §. CLXXXIX - CLXXXIII. Vera fundamenta, quibus excitatae fuerunt prouocationes, sunt callida Romanorum antistitum inuenta, et fabrica, quam finxerunt ad fallendos Germanos. Praesulum commodis nihil obstat atque officit, si de hac recuperanda libertate sua cogitant, in primis si cum animis suis considerant doctrinam illorum iuris sacri interpretum, qua omnes antistites suam auctoritatem proxime a Deo, nequam vero a pontifice, accepisse contendunt.
- §. CLXXXV. CLXXXVI. Sensit illud IO. GERSON. Animaduenterunt id alii.
- §. CLXXXVII. praecipuum Romanensium fundamentum appellationis suffodimus.
- §. CLXXXVIII. CLXXXVIII. CC. Pulcrum factorum Gallorum et Venetorum Angliaeque regis imitationem Germanis ante oculos statuimus, eamque his commendamus.
- §. CCI. CCII. Eodem, quo nos, sensu sunt OTTO Frisingensis et CAIETANVS.
- §. CCIII. Susque deque habenda sunt maledicta, quae pontifex conicere consuevit in viros et veritatis et patriae amantes, et qui cum republica faciunt. Studia PINII et MAIMBURGII laudi ipsi ducuntur.



SECTIO QVARTA
VANITAS FALSITASQVE DO-
GMATIS PONTIFICII DE APPELLATIO-
NIBVS IN CONTROVERSIIS CIVILIBVS
AD CVRIAM ROMANAM.

§. CLXII.

Qui pontifex Romanus est creatus, eum vniuersae rei Christianae praeesse atque totius terrarum dominum esse sunt commentum Gregorius VII. tum eius successores. Inde effici putant, appellari posse ab antistite ad archiepiscopum etiam in causis, quae ad iurisdictionem pertinent civilem, BRANCATVS cardinalis DE LAVREA in *polyantha sacrorum canonum* parte II. p. 86. §. XIII. n. 6.

Quoniam ad pontificem pertineret summa potestas et ecclesiastica et civilis, idem d. l. parte III. p. 208. n. 50. adeo, ut cuiuslibet iudicis sententiam retractare, immo et ipsorum regum imperatorumque sententias rescindere queat, idem d. l. p. 213. n. 11. 12. in primis, quum pontificis et imperatoris auctoritate totus regatur mundus, idem §. XVIII. p. 226. n. 4. Argumenta sane, quae tanti sunt, quanti fungus putidus est. ABRAHAMVS quoque BZOVIVS de *pontifice Romano* capite XXXXV. p. 518. apud ROGABERTVM tomo I. nugae garriuit: iudiciaria, aiens, potestas in omnes reges et principes a patre Christo in summos pontifices est transfusa, adeoque ille est arbiter orbis. Easdem tricas narrauit ALVARVS PELAGIVS de *planctu ecclesiae* capite XIII. p. 29. apud eundem tomo III., existimavitque REGINALDVS cardinalis POLVS de *summo pontifice* capite XXXVIII. p. 179. ibidem tomo XVIII. apud nullos maiorem pontificalis auctoritatis cultum et obseruantiam valere oportere, quam apud reges. Ecce nugae, quas agunt magni inter Romanenses nominis homines. Sileo curculiunculos, quos STEPHANVS AVFRERIVS fabulatur in libro de *potestate saecularium in personas ecclesiasticas earum-*

que res et bona et vice versa de potestate ecclesiae et privilegiis eius contra laicos.

§. CLXIII.

Inde colligunt, praesulibus horumque vicariis iuris dicendi in causis etiam ciuilibus esse potestatem. Addunt his, quod iam saeculo III. antistites decidissent lites ciuiles, in primis quum Christiani Romanorum magistratus, sacris idololatrarum addictos, adire noluerunt, IO. GEORG. PERTSCH *in dem Versuch einer Kirchen-Historie des vierten Iahr-hunderts* P. I. p. 657. sqq. Adde LVDOVICVM THOMASSINVM *de veteri et noua ecclesiae disciplina circa beneficia et beneficiarios* parte II. libro III. capite CIII. p. 878. sqq. capite CVII. p. 890. sqq. capite CX. p. 902. sqq. qui de iurisdictione antistitum in causis ciuilibus suo more, id est erudite egit. Ex quibus liquere putant, clericos vel inueterata obseruantia iurisdictionem in controuerfiis ciuilibus fuisse nactos. Accesserunt huic adulterinae decretales, quibus appellationes ad pontificem fuerunt firmatae, CLAVDIVS FLEVRY *discours sur l'histoire ecclesiastique* dissertatione III. p. 316-321.

§. CLXIII.

Quin immo ANGELVS PETRICCA, ordinis minorum, homo tenebrosus, qui, vt ego quidem existimo CHRISTIANVM LVPVM haud secus, quam in tenebris errantem, superauit, d. I. disputatione VIII. p. 782-787. de appellationibus ecclesiae Germanicae egit, inde ab anno reparatae salutis CCCLXXXVIII. prouocationes Germanorum ad pontificem repetiit, nixus epistola Anastasii, quae tomo I. conciliorum p. 550. legitur, secundam anno CCCXXXX., tertiam anno IO LXXVII. E quibus aliisque, quae profert, exemplis consequi putat, Germaniam pontifici esse subiectam; eos vero, qui alicui sint subiecti, ad superiorem prouocare posse ac debere. Quis non videt istum PETRICCAM alba et atra non potuisse discernere?

§ CLXV.

§. CLXV.

Verum de eo adhuc inter se diffidere video Romani pontificis asecelas et Gallos quosdam, qui ius prouocandi ad curiam Romanam iuris diuini esse negant, atque ex Sardicenis synodi decreto, tamquam nouo instituto, eiusmodi prouocationes esse profectas arbitrantur. At his tamen contradixit PETRVS DVVALIVS parte III. *disciplinae ecclesiasticae* quaestione IIII. et V. p. 508. sq.

Existimauitque ANTONIVS PAGO tomo I. *criticae historico-chronologicae in annales C. Baronii* ad annum CCCXXXXVII. §. VI. p. 467. ius appellationum ad aulam Romanam a synodo Sardicensi non fuisse institutum, sed confirmatum, siquidem pontifici tamquam primo antistitum ius appellationes recipiendi esset proprium. Hinc sequi putat ANGELVS PETRICCA c. I. p. 652., appellationes in causis quoque ciuilibus a cunctis populis fieri posse.

§. CLXVI.

Alia quidem via incedere maluit IOSEPHVS cardinalis SACRIPANTE in libello, qui inscribitur: *defensio iurisdictionis ecclesiasticae circa appellationes ab officiali Leodiensi in causis profanis inter laicos ad superiores ecclesiasticos* p. 13., „qui, in Christo, inquit, domino et in ecclesia „semper adfuit *uterque gladius* ac *utraque potestas*, spiritalis nimirum habitu et actu, temporalis vero saltem habitu, ita vt per quamcumque prorogationem reducatur „etiam ad actum.

§. CLXVII.

Impudentissime hic statuitur, supremum sacrorum antistitem duplici gladio, altero sacro, altero profano, a Deo instructum esse. Nemo melius argumentum confutauit, Philippo pulchro, Galliae rege, qui atrox bellum contra Bonifacium VIII., quum talia iactaret hic, in Italia commouit, in quo captus iste Bonifacius, non obstantibus ficticiis duobus gladiis, et opibus Anagniae exutus est. Iste pontifex vir erat, qui arrogancia et audacia rerum ciuili-
L 2 domi-

dominos laceffendi, nulli superiorum pontificum cessit, multos etiam longe superauit.

§. CLXVIII.

Non iam hic iterabo argumenta, tum e sacra scriptura, tum ex patrum, tum e pontificum testimoniis, tum ex conciliorum decretis ducta, quae et copiose et accurate et eleganter percensuit ERNESTVS SALOMO CYPRIANVS d. l. capite II. III. IIII. et V. Malo potius καὶ δὲ θεῶν argumentari. Et certo constat, quod Francorum tempore ecclesiae earumque rectores atque ministri e iurisdictione ciuili imperii Francorum nondum fuerint exempti, sed per tria saecula vsque ad Carolum M. et regum et comitum iurisdictioni fuerint subiecti.

I. *Traité de l' autorité des rois touchant l' administration de l' eglise par Mr. TALON. p. 151. sqq. CHRISTOPHORVS LEHMANNVS libro II. capite XXI. et XXXXI. chronicorum Spirensium et IOANNES SCHILTER de libertate ecclesiarum Germaniae libro II. capite V. p. 152. Inferioribus autem clericis hominibusque, ad ecclesiam aut monasterium pertinentibus, in secunda demum instantia a comite ius dicebatur.*

II. Ad pontificem nullam in ciuilibus causis, quae inter ciues Germanorum, Gallorum aliorumque regnorum et rerum publicarum disceptantur, pertinere iurisdictionem, praeter GVILIELMVM BARCLAIVM de potestate papae et huius filium IOANNEM BARCLAIVM in publicis pro regibus ac principibus et priuatis pro Guilielmo Barclaiio parente vindictis contra Bellarminum, aliosque, qui tomo III. monarchiae S. R. I. edente MELCHIORE GOLDASTO HEIMENSFELDIO prostant, PAVLLVS SARPIVS demonstrat in libello: *Consolazione della mente, nella tranquillità di coscienza causata dal bon modo di vivere nella città de Venetia nel preteso interdetto di Paolo V. Suegliata da FRA BAOLO Seruita Consultor di Stato; agli illustrissimi e eccellentissimi Signori Inquisitori di Stato.* Qui libellus etiam lingua Gallica diuulgatus ita inscribitur: *les droits des souverains defendus contre les excommunications et les interdicts des Papes, ou examen et refutation des droits d' excommunier les souverains, que les papes se sont injustement attribués; composé par le FRERE PAVL, Religieux Seruite et Consulteur*

sulteur d'Etat. Argumenta libelli enumerarunt IOANNES CLERICVS parte XIII. *bibliothèque ancienne et moderne* p. 307-383. IACOBVS AVGVSTVS THVANVS *historiarum sui temporis libro CXXXVII.* p. 1132. sq. et ex hoc IOAN. HENRICVS HEIDEGGER in *historia papatus* periodo VII. §. CCXX. p. 322. sqq. in primis haec diligenter excussa leguntur apud AMELOTVM DE LA HOVSSAIE *supplement à l'histoire du gouvernement de Venise* p. 148. sqq. p. 159. sqq.

III. Noli quoque illa negligere, quae e Gregorio magno contra pontificem in medium protulerunt LYDOVICVS MAIMBURG in libello, qui inscribitur: *histoire du pontificat de S. Gregoire le grand* p. 123. sq. et p. 161. et CLAVDIVS FLEVRY *discours sur l'histoire ecclesiastique* dissertatione VII. p. 111.

III. His accedit, quod antistites ius olim dixerint non tamquam iudices sed vt arbitri, IANVS A COSTA l. d. p. 291.

§. CLXVIII.

Ipse profecto Carolus M. anno 10 ccl xxxviii. per legatos suos Romae in aula pontificali iudicium exercuit, et quaestionem de coniuratis habuit, eosque, quum, inania et vana afferre omnia, legati iudicassent, in Franciam victos misit, CAROLVS SIGONIVS *historiarum de regno Italiae* libro III. p. 176.

§. CLXX.

Praeterea anno 10 ccc. accusatores Leonis III. pontificis, capite damnauit Carolus, rogatu vero eiusdem antistitis Romani eos a poena exemit, atque in exilium egissatis habuit. Leges nouas ad edicta Longobardorum adiunxit et res ecclesiasticas nouis formauit institutis.

§. CLXXI.

Ludouicus pius anno 10 ccc xxxv., recepto imperio ad res constituendas conuersus, conuentum Attiniaci habuit, in quo de rebus praecipue ecclesiasticis sanxit. Anno 10 ccc xxxvi. quum Hilduinus abbas quereretur, quod Pipinus praedia quaedam S. Germani Parisiensis, in Aquitania sita, surripuisset, ex conuentus auctoritate illum increpuit.

crepuit. Conuentu inde Lugdunum translato, litem Lugdunensis et Viennensis ecclesiae, quae episcopo vacabant, cognouit, CAROLVS SIGONIVS l. c. p. 208.

§. CLXXII.

Imperator Ludouicus II. anno 1000. de causa Ioannis archiepiscopi Rauennatis, sede, suffraganeorum suorum coitione, deiectione, per Nicolaum quemdam cognouit. Hic Romam conuentum ad eam rem cognoscendam indicit. Ibi quum episcopi quidam vna cum pontifice et Ludouici imperatoris legatis in aedibus Leonianis confedisent, Ioannes de detrectato pontificis imperio est accusatus.

§. CLXXIII.

Imperator Otto I. de diffidiis inter pontifices Leonem et Benedictum, episcopis in Lateranum conuocatis, iudicauit. Idem l. c. p. 312.

§. CLXXIII.

Leo III. pontifex anno 1000. de criminibus se purgare iussus, dicta die praesentibus caesaris legatis vmbonem aedis ascendit, ac contingens euangelia sollempni iureiurando se innocentem esse pronuntiauit. SANGALENSIS monachus libro I. de *gestis Caroli M.* p. 67. apud HENRICVM CANISIUM tomo II. *lectionis antiquae* parte III. Simili more Paschalis pontifex anno 1000. se sollempni concepto sacramento purgare debuit. HENRICVS de BÜNAV parte III. *der Reichs-Historie* p. 81.

§. CLXXV.

Inde facile comprehendi potest, cur Galliae regnum veteris illius iuris adhuc fruatur reliquiis, et cur Germani, si vellent, suaeque libertatis studiosiores essent, etiam nunc uti possent hoc praecipuo. Gallorum libertates, ratione pontificis, duobus veluti cardinibus vertuntur: primo, quod potestatem, a Christo ecclesiae concessam, mere spiri-
ritua-

ritualem, nec vlllo modo directo siue per obliquum ad res huius saeculi trahendam statuunt; secundo, quod plenitudo potestatis, quae penes pontificem, tamquam caput ecclesiae, est, exerceri debeat ex praescripto canonum, ab vniuersa ecclesia receptorum, ipseque pontifex iudicio concilii vniuersalis, in casibus a concilio Constantiensi, sessione III. et V. expressis, obnoxius sit. CLAVDIUS FLEVRY l. c. parte III. capite XXV. p. 755. sq.

§. CLXXVI.

Ex duabus hisce propositionibus, fundamento solido impositis, sequitur, vt nec imperator potestatem suam debeat pontifici, adeoque hic sit supremus Germanorum iudex, neutiquam vero is, qui ecclesiae Latinae est praefectus. Nam caesar non habet superiorem honoris gradu.

§. CLXXVII.

Cur pontifices se imperatoribus subiectos esse et dixerunt et ostenderunt? Sic Constantio Liberius, Mauricio Gregorius, Constanti II. Martino I. et Vitalianus, Constantino Pogonato Agathus, Iustiniano II. Constantinus, Carolo M. Leo se subiecerunt fidemque suam iureiurando obstrinxerunt, ERNEST. SALOMO CYPRIAN. d. l. capite XI. p. 304-324. Cur pontifex confirmatione caesaris egebat? BENEDICTINI *in vita Gregorii* libro I. capite VII. FRANCISCUS PAGO *in breuiario pontificum* tomo II. p. 292-327. CAESAR BARONIUS d. l. ad annum MDXIII. p. 49. Cur Roma paruit imperatoribus Germanicis? Nonne supremo dominio in urbem vsi sunt? NATALIS ALEXANDER tomo III. *historiae ecclesasticae* p. 319. ANTONIUS PAGO tomo III. *criticae historico-chronologicae in annales C. Baronii* ad annum MDCCXXIII. n. I. HENRICUS DE BÜNAV parte II. *der teutschen Kayser und Reichs-Historie* p. 372. sq. Cur monetas imperator olim Romae iure suo cudi iussit? idem PAGO d. l. p. 511. Cur PASCHASIVS RATBERTVS *in vita Walae* libro II. capite II. p. 492 opta-

optavit : „ vt Ludouicus pius saecularibus contentus, ec-
 „clesiasticorum vero iurium exercitium relinqueret antisti-
 „tibus sacris ?

§. CLXXVIII.

Cur Conrado II. regnante pontificalia priuilegia in Ger-
 mania, si caesari ea displicerent, nullius erant valoris, et
 priuilegium, quod abbas Augiae Romae obtinuerat, igne
 iussit cremari, prout HERMANNVS CONTRACTVS ad
 annum CIOXXXII. p. 321. editionis Vrstifianae memoriae
 prodidit ? Nihil erat aliud, quod a pontifice impetrauerat,
 quam ius sacris operandi ornatu, episcopis consueto. Sed,
 quia ignorante caesare hoc adeptus erat praecipui, totum
 priuilegium irritum esse voluit imperator.

§. CLXXVIII.

Quam indigne Albero Treuirensis praesul anno
 CIO C XXXXII. eiusmodi appellationem ad pontificem tulerit,
 ex his patet. Nam quum Ludouicus Isenburgicus in-
 uito illo praepositus Confluentinus esset creatus, atque Ro-
 mam transcendisset, pontificique Innocentio II. persuasis-
 set, vt litteras daret, quibus sibi dignitatem stabili-
 ret. Perfertur rescriptum pontificis ad Alberonem, qui,
 quum, acceptis de manu canonicorum Confluentinorum
 litteris, legere eas ingreditur, argumenti iniuria tam graui-
 ter exarsit, vt conceptas in frequenti ac illustri confesso,
 abiiceret, ac praeposterum, vt rebatur, imperium, ira
 prius, quam verbis increparet. Vide *antiquitates et anna-
 les Treuirenses* CHRISTOPHORI BROVVERI et IACOBI
 MASENII tomo II. libro XIII. §. XXXXIII. p. 43

§. CLXXX.

Notissimum quoque est, ad saeculum vsque VIII. Ger-
 manicas ecclesias I. pontifici non fuisse obnoxias, IOAN.
 SCHILTER d. I. capite VI. p. 157. Cur concilia conuo-
 carunt imperatores iisque praesederunt ? Complura huius
 rei

rei testimonia congeffit IO. FRIDER. PFEFFINGER volumine III. *Vitriarii illustrati*.

§. CLXXXI.

Quumque alia sit potestas circa sacra, alia circa profana, sequitur, vt ex hac potestatum distinctione enata fuerit iurisdictionis diuisio. Inde est, vt in Germania sacro ordini nulla in profanis iuris dicundi facultas suppetat.

Pontifex contentus esse potest iurisdictione sacra, siquidem fines eius satis late patent. Nam quum sacris Latinorum praecesset Paullus III. numerus dioecesium, quas catholicas dicunt, summam faciebat 288000. et monasteria ad 44000. numerabantur.

§. CLXXXII.

Probe hoc sensit notauitque DOMINICVS cardinalis TVSCHVS d. I. parte VI. conclusione LXV. p. 40. n. 7. sqq. vbi docet eos laicos, qui in ditione pontificis non sunt, iurisdictioni pontificali non parere, multo magis in caesaris, aliorumque regum ciues, quod ad causas attinet profanas, pontificem omnis expertem esse iurisdictionis. IVSTVS HENNING. BOEHMER in *iure ecclesiastico Protestantium* libro I. titulo XXVIII. §. VI.

§. CLXXXIII.

Quare haec, vti vicariis, ita multo magis extraneis ipsique pontifici deneganda. Nec simile quid legatis eius tribuendum erit, sed hi instar ceterorum regionum legatorum forent considerandi.

Inde legatus in Germaniam sine caesaris consensu admittendus non esset, quemadmodum in Galliam pontifex legatum a latere non nisi rogatus a rege vel consensu regis ablegat, *traité de l'autorité des rois de France touchant l'administration de l'église par Mr. TALON* p. 77. Adhaec necesse esset, vt, sicut in Gallia moris est, iuret legatus pontificalis, iusque iurandum scripto firmet, se omnia ad imperatoris arbitrium et ad seruandam libertatem ecclesiarum Germanicarum collaturum. Praeterea opus esset, vt litterae pontificis a conuentu imperii examinentur, suoque ponderentur momento, et, vbi ita videbitur, magno animo et

constanti repudientur. Nec facultas esse deberet legato pontificis, vt sine caesaris consensu expresso quemdam sibi substituat, qui eius munere fungatur, et, Germaniam egressurus, acta et sigilla legationis, itemque numerorum fructus, piis causis impendendos, vt in Gallia vsitatum, relinquat. Quin immo Galliae antistites sine regis concessione pontificem appellare nequeunt. TALON d. l. p. 31.

§. CLXXXIII.

Vtitur his, quae dixi, praecipuis rex Galliae. Gloriantur Germani de fortitudine maiorum, nihil magis, quam libertatem in ore habent. Sed ratione pontificis nihil fortitudinis Germanicae, nihil libertatis Teutonicae apparet. Vellem inuiderent Germani Gallis suas libertates ecclesiasticas, tunc me spes teneret, fore, vt de iisdem, quibus reuera Galli hodierno die vtuntur iuribus, prout testes sunt grauissimi CLAVDIUS FLEVRY d. l. et DE LARREY *histoire de France sous le regne de Louis XIII.* tomo V. p. 74. sq. tandem aliquando cogitent.

In quam de Germanis opinionem venerit Benedictus XIII. pontifex, narrat IO. GEORGIUS KEYSLER d. l. parte I. p. 606. *er sprach einmahl mit dem Cardinal C. wegen Einführung der bullae unigenitus in die Römisch-Catholische Teutsche Lender, und als ihn der Cardinal davon abzuführen suchte, mit Vorstellung der vielen Schwierigkeiten, die sich bey diesem Werck finden würden, fuhr der Pabst im Eifer heraus: die Teutschen seyn nur dumme Bestien! Er bekam aber zur Antwort: Die Teutschen würden alsdann erst diese Benennung verdienen, wenn sie den Pabst in allen seinen Anschlägen und Reden vor infallibel hielten.*

§. CLXXXV.

Quae magnum attulerat momentum ad dominatum pontificis, cum incredibili principum detrimento coniunctum, barbaries et offusa bonis artibus caligo, euanuit. Qui densa ignorantiae caligine obcaecati erant Germani, nunc bonis artibus sapientiaeque praeceptis exculti sunt, et tum huius tum superioris saeculi polita satis et elegans doctrina non fert deterrimum scholasticae nugacitatis genus. Quare

Quare principes ignorantiae tenebras contra voluntatem sibi offundi, hodierno die non patiuntur, neque verae politicae scientia in aulis principum inculta est.

I. Ipsi principes, qui vel sacra pontificia profitentur, vel Romanae religionis tenacissimi sunt, probe norunt nugas tricasque asseclorum pontificis, qui se huius mancipio et nexu profitentur. Didicerunt reges, in eiusmodi homines quadrare illud MARTIALIS :

Turba grauis paci, placidaeque inimica quieti.

Quae semper miseras sollicitauit opes.

II. Numerus sodalium ordinis Iesu anno MDCLXXVIII. summam faciebat 17655. Anno MDCCXVII. ad 19879. eorum numerabantur. IO. GEORGIUS KEYSLER l. d. parte I. p. 658.

§. CLXXXVI.

Nec alienum ab institutis meis mihi videtur, si haec commemoro, quae de imperatore Carolo V. narrat IACOBVS AVGVSTVS THVANVS *historiarum sui temporis* libro I. p. 11. ad annum MDXXIII. „caesar, ut iniuriam sibi a Clemente VII. illatam vlcisceretur, nominis pontificii auctoritatem per omnem Hispaniam abolet, exemplo ab Hispanis posteritati relicto, posse ecclesiasticam disciplinam *citra nominis pontificii* auctoritatem ad tempus conseruari. Haec magnus ille THVANVS.

Vellem in mentem venisset huius BENEDICTO DE BENEDICTIS, qui in libro, quem anno MDCCVIII. Bononiae vulgavit, Paullum V. pontificem compellat *vicedem et pontificiae omnipotentiae conseruatorem acerrimum*. Ως ἐν παρόδῳ notes numerum, quem commemorat apocalypsis capite XIII. vbi commate 18. haec leguntur : „qui habet ingenium computet bestiae numerum : numerus enim hominis est, estque eius numerus sexcenta sexaginta sex „latere in verbis : PaVLo V. VICeDeo. IO. GEORGIUS KEYSLER d. l. parte I. p. 629.

§. CLXXXVII.

Mira profecto rerum conuersio, quod ea aetate, qua barbari erant Germani lingua, et natione, natura et moribus,

bus, maiori iure vsi sint reges, quam nunc, vbi respublica bene est exulta. Carolo M. imperante, rerum sacrarum numero omnes illae adhuc eximebantur res, quae ius imperii et ciuilis societatis quietem et statum quodammodo attingebant, quales verbi causa matrimonia, conciliorum conuocatio, delicta sacri ordinis hominum et eius generis alia erant.

§. CLXXXVIII.

Antistites etiam ipsi plerisque in locis strenue adhuc pro libertate et dignitate sua contra Romanum pontificem pugnabant. Ipsi vrbis Romae dominus erat imperator, princeps vero ciuium pontifex. IOAN. LAURENTIVS MOSHEMIVS l. c. p. 526.

§. CLXXXVIII.

Ipsis hoc Germanis addere posset stimulum eorumque firmare animum, praesertim si perpenderit, quam anxius animi fuerit pontifex et vehementer sollicitus, antequam difficultates, quae ipsius nocerent auctoritati, superasset concilium Tridentinum, atque de medio sustulisset. Nec facile se adduci pontifex patietur, vt vllum posthac concilium cogat, et in eiusmodi conciliorum discrimen auctoritatem suam et maiestatem temere committat.

Neque existimauerim in Germanorum laude id fore ponendum, qua ipsos extulit ANGELVS PETRICCA l. c. p. 783. quod ab omni tempore, quo pontificia sacra ibi vigerunt, Romanae Petri cathedrae obsequantissimi existierint. Monuerat vero antea p. 782. Germanos mores habere simplices, nec amicitiam eorum fucosam esse nec consuetudinem fallacem.

§. CLXXXX.

Qui autem historiae sacrae vel leuiter periti sunt, sciunt, pontifices saeculi VIII. et insequentium, omnia iura diuina et humana conculcare haud esse veritos, atque nihil diligentius curauisse, quam vt male partam potestatem suam omni ex parte munirent, supremumque totius orbis
Chri-

Christiani imperium sibi arrogarent. Et hoc impium et legato Iesu Christo indignum consilium miser et perturbator utriusque orbis status multis modis adiuuit. Interea imperatores, reges et principes nouam hanc seruitutem detestatos esse, docet IO. LAUR. MOSHEMIVS d.l. p. 559.

§. CLXXXXI.

Quid est, quaesumus te, lector, quod reges de constabiliendis imperiis suis vnice solliciti sint? vt praesulem Romanum beneficiis et honoribus sibi conciliandum statuunt? quia populus ex episcoporum nutu, episcopi ex eius, qui rem sacram Romanorum gubernat, voluntate pendent. Saeculo quidem V. per imperatorum desidiam et exhaustas vires in occidente Leo Magnus pro cathedrae suae auctoritate fortiter ac feliciter propugnare coepit.

§. CLXXXXII.

Nihilo tamen secius saeculo VI. irritam putabant sine consensione regis Italiae aut imperatorum factam lectionem pontificis. Iidemque leges de rebus sacris ferebant, sacri ordinis homines in ius vocabant, concilia cogebant. IACOBVS BASNAGE *histoire de l'eglise* tomo I. p. 381. sq. Pontifices maiestatem eorum demisse venerabantur, nec adhuc omnem adeo pudorem ex animis eiecerant, vt rerum humanarum dominos sibi esse subiectos, existimarent. Vide quae ex Gregorio M. collegit IOANNES LAVNOYVS *de regia in matrimonium potestate* tomo I. operum parte II. p. 691. sq.

§. CLXXXXIII.

Quis itaque temerarias illas ad tribunal Romanum prouocationes vilo modo probare poterit, praesertim si ponderabit, quod iam CLAVDIVS FLEVRY (§. LXIII.) alique Romani coetus aederae ingenue fassi sunt, eas e vastritae figmentisque potissimum emanauisse et effloruisse. Enimuero antiqua documenta, epistolas, foedera, concilia, et eius generis alia, per nefarios quosdam homines saeculo

VIII. pontifices confingenda curauerunt, ex quibus commode Romanae cathedrae veterem maiestatem et immensam potentiam contra importunos eius hostes demonstrarent.

Inter haec commenta veterum pontificum decretales, ut vocantur, epistolae primo fere loco sunt, quas obscurus quidam nebulosus, qui pro Isidoro Hispalensi putari voluit, ab aula Romana sine controuersia impulsus, ex ingenio suo conscripsit, quod ipsi pontificis affectatores, quotquot sani sunt, negare audent, 10. FRANCISCVS BVDDEVS *isagoges ad theologiam* tomo II. p. 762. Quin etiam ipsos hodie Romanos pontifices earum pudet epistolarum, PETRVS CONSTANTIVS *in prolegomenis ad epistolas pontificum* p. cxxx. sq. Nemo non videt huiusmodi epistolas, quas vulgo decretales vocant, quaeque vetustis tribuuntur pontificibus, saeculis eruditis, edi pro genuinis et authenticis nullo modo potuisse. Iis tamen imperitis hominibus persuasum est, iam inde ab initio Christianae religionis ius fuisse episcopis Romanis, leges vniuerso orbi Christiano ferendi.

§. CLXXXIII.

Ex quo factum est, ut istis fallaciis, quum ea aetas superstitio et ignorantia regeretur, appellationum ius sibi acquisiuerint pontifices. Nec desunt illius aetatis viri graues, qui mature tendiculas regibus struatas senserunt, 10. LAURENTIVS MOSHEMIVS l. c. p. 561. Nec existisse praesules, praesertim Transalpinos, eosque non paucos compertum est, qui immensam pontificis potentiam, tacite licet et dissimulanter, iniquo tamen ferant animo. Atque id in Tridentino in primis concilio apparuit.

Ipsorum etiam praesulum tanti non interest, eos in fide ac potestate pontificis manere. Nam etiamsi ab huius imperio se subtraxerint, non est tamen periculum, ut in ditionem civilium magistratum plane sint venturi. Atque id si eueniret, salutem suam ac dignitatem sine eius, cui subiecti imperio essent, ope et praesidio tutari se nullo modo posse, sine causa metuant. Quamuis itaque Germanici episcopi, se minima malorum elegisse putent, inde tamen calamitatum sementis ad iura ipsorum debilitanda itemque ad regum et principum potestatem diminuendam est facta, PETRVS CONSTANTIVS l. c. p. cxxvii. sq. IOANNES LAVNOYVS d. l. p. 794.

Interim

Interim si quis praesulum animo secum voluat, complures esse, illosque magni nominis viros, qui auctoritatem potestatemque episcoporum ex solius Dei gratia fuisse proxime enatam, nequaquam vero praesules illam debere pontifici, testificati sunt, (quos nominatim appellauerunt FRANCISCVS SCHMIER l. d. libro I. tractatu V. capite IIII. §. III. p. 485. n. 14. et IO. FRANC. BESSEL in *dissertationibus ad ius publicum Romano-ecclesiasticum* p. 291. n. 2. adde ADAMI IOSEPHI GRENECK. *examen iuris canonici* libro I. titulo XXXIII. p. 158. LVDOVICVM ENGEL. d. l. titulo XXXIII. §. V. p. 225. n. 34.) res erit decisu facilis, quod pro- uocationis ad pontificem fundamentum omnino corruat.

§. CLXXXXV.

Ex quibus demum efficitur, Romanum antistitem ta- lem olim non fuisse, qualis est hodie. Testem habeo ma- gnum illum academiae Parisiensis cancellarium, Ioannem Charlerium de Gerson, anno ciro cccc xxviii. fato fun- ctum, quem in sanandis pontificatus Romani morbis affi- duum fuisse, accepimus.

„Is vero annatas illas, inquit, furta et latrocinia Romanae cu-
„riae esse in decrementum omnium bonorum spiritualium eccle-
„siae: quae solebat esse curia spiritualis, iam FACTA est mun-
„dialis, et peior in moribus et factis ciuilibus, quam alia curia
„saecularis.

§. CLXXXXVI.

Et constat eos, qui mentis sunt sanae, et haud adeo pau- cos, qui ipsius Romae aut in Italia viuunt, non credere, pontificem esse orbis terrarum dominum, tantumque ce- teros reipublicae sacrae et ciuilis gubernatores auctoritatis et potestatis habere, quantum ille habere eos, patitur. Quis sibi persuadebit aeternam esse hanc regulam, qua putant, antistiti, qui rebus Latinorum praest, non modo faculta- tem esse sacra munera et beneficia conferendi, verum etiam reges et principes imperiis exuendi?

§. CLXXXXVII.

Si itaque ex mente asseclarum pontificalium verum est, pontificem antiquis temporibus iam fuisse vicarium Christi; atqui saeculum VIII. est propius institutis aposto-
lorum;

lorum ; inde consequitur , vt eo tempore pontifex instituta Christi coluerit et secundum haec vixerit. Deinde ex his cogitur , pontifices saeculi VIII. fuisse aut veros vicarios , aut tales non existisse. Si prius affirmaueris , aequum est , vt imperatori restituant , quae ea aetate fuerunt iura imperatoria. Sin posterius statuere atque temporum iniuriam praetexere malles , necesse est , vt imperfectum et non omni ex parte absolutum Christi vicarium animo concipias ; qualis omnino ille foret , qui talis esse posset , qualis esset re ipsa , siue , vt philosophi loquuntur , potentia quidem , sed actu non esset talis ; id quod auctoritati eiusmodi vicarii omnino refragaretur. Sin denique concedere velles , saeculo VIII. pontificis auctoritati defuisse nihil ; habebis ex tua opinione , perfectum et verum Christi vicarium , eritque talis , tametsi caesar et imperium laborant , vt status priorum temporum amissaque iura postliminio redeant.

Qui HENRICI DE BÜNAV *historiam imperii Germanici* parte III. p. 78. aliaque ponderat monumenta fide digna , ille animaduerteret pontificem paruisse Carolingis , et assessorem fuisse iudicii , a caesare Romae exerciti.

§. CLXXXVIII.

Eodem profecto iure parique successu , quo Galli , adhuc de libertate suarum ecclesiarum laborarunt , id agere possent Germani , si vellent , et libertatem ecclesiarum studiosissime diligentissimeque curare , non tam arduum foret negotium. Venit mihi in mentem illius , quod Galliae orator Coeuvre anno 1021. quum Ludouicus XIII. Guisium , patrem purpuratum , in custodias dedisset , atque pontifex , vt rex de admissis doleret (poenitentiam ad cautelas vocant) vellet , respondit : le Roi mon maitre ne se soumettra jamais au jugement d'un pareil tribunal. Sa Majesté ne prend point l'Empereur (Mathias) pour son modele. *Histoire de Louis XIII.* par MICHEL LE VASSOR parte III. p. 55.

§. CLXXXVIII.

§. CLXXXVIII.

Admirandum sane est reipublicae Venetae studium libertatis contra pontificem, si iura ipsorum sacra hic inuadit. Docetque hoc *l'histoire du gouvernement de Venise par le Sieur AMELOT DE LA HOVSSAIE*, vbi p. 146. haec leguntur : *n' y aiant point de prince en Italie qui soutienne mieux sa dignité, que la Seigneurie de Venise, comme il n' y a quelle aussi en Europe qui a exclus les ecclesiastiques de la participation du gouvernement civil.* Ideo nullam ad pontificis legatos appellationem ferunt Veneti, idem l. c. p. 396.

§. CC.

Equidem peruelim, Germanos memores esse eorum, quae Iacobus I. Angliae rex contra pontificis molitiones ad totius Europae summos scripserat imperantes. Proferam illa stilo MICHAELIS LE VASSOR d. l. parte I. p. 88. Reveillez vous, il en est temps. Il s'agit de l'interêt commun de tous les souverains. Un ennemi redoutable et opiniâtre sappe insensiblement tous les fondemens de votre autorité. Si vous n'agissez pas de concert pour arreter les nouveaux progrès qu'il fait tous les jours, vos droits les plus incontestables seront bientôt usurpez. Celui qui m'attaque aujourd' hui, se declarera demain contre vous.

§. CCI.

Ceterum optarem ego, vt mentibus illorum, qui vicariorum siue, vt audiunt, officialium iurisdictionem, in causis ciuilibus, et appellationes ad aulam Romanam etiam atque etiam commendant, memoria eius rei sit infixæ, de qua iam suo tempore conquestus est OTTO Frisingensis libro VII. *chronicorum, in prologo* : „regni quippe viribus „ac beneficentia regum exaltatam et dilatatam nemo am- „bigit ecclesiam - - videntur tamen SACERDOTES „CVLPANDI per omnia, qui regnum SVO GLADIO, quem „EX REGVM habent GRATIA, ferire conantur; nisi for- „te Dauid imitari cogitent, qui Philistæum primum virtute „Dei prostravit, postmodum PROPRIO GLADIO iugulauit.

N

§. CCII.

§. CCII.

Interim labor est inanis ABRAHAMI BZOVII qui *de pontifice Romano* capite XVII. p. 138. sqq. prouocationem ad pontificem in numero fidei caussarum posuit, quia vt capite XXII. p. 243. sqq. garruit, pontifex esset iudex de controuerfiis, de fide ortis. Rectius CAIETANVS apud AMELOTVM d. l. p. 159. „Clare patet, ait, quod Christiani non sint papae subditi absolute quoad omnia, sed limitate quoad spiritualia.

§. CCIII.

Tametsi pontifex LVDOVICVM MAIMBURGIVM e sodalitate patrum Lojolitarum extrudi iussit, quod libellum conscripserat: *traité historique de l'etablissement et des prerogatiues de l'eglise de Rome*, itemque in LVDOVICVM ELLIES DV PIN pontifex fuit contumeliosus, et eum his increpuit verbis, esse illum *nequioris doctrinae hominem, et temeratae pluries apostolicae sedis dignitatis reum*, quoniam *dissertationes de antiqua ecclesiae disciplina* foras edidisset; attamen veritatis laudem tribuunt hic diuinitis viri et candore et prudentia et ratione praediti.

Quum proinde principio rerum Germani, inque primis eorum reges supremum libertatis etiam in sacris, posteaque in hac felicitatis fastigium occupauerint; mirum, ac, nisi res ipsa id loqueretur, vix credibile videatur ipsorum postea res eo vsque exulceratas ac prolapsas fuisse, vt durum atque humile adeo seruitutis pontificiae iugum subierint. Tantoque igitur maius et illustrius prouidentiae ac benignitatis diuiniae est munus, quod, emendata nunc et purgata religione, meliorem simul nitidioremque faciem tum res iudiciaria Teutonum, tum libertas ecclesiarum Germanicarum induerint.

GVNTHERSVS

libro VI. *Ligurini* versu 607. sq. p. 614.

apud IVSTVM REVBERVVM:

Debita pontifici faueat reuerentia: regnum

Legibus antiquis et prisco more regatur.

